

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franco.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 12.— K
pol leta . . . 6.— „
četrt leta . . . 3.— „
posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 40 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 30 K.

Telefon uredništva
štev. 118.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 50 vin.
. . . dvakrat . . . 40 „
. . . trikrat . . . 30 „
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 20 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

V prihodnji številki priobčimo načrt novega šolskega zakona, kakor ga je izdelal Zavezin odsek za preustrojitev šolstva.

Vse tovariše in tovarišice, ki se pripravljajo na izpit za meščanske šole, prosimo, naj t a k o j našemu uredništvu po dopisnicah naznanijo natančne svoje naslove ter obenem sporoče, za katero skupino se vsak pripravlja. Naprošeno rabimo nujno.

Dr. Bezjak — dr. Opeka.

I.
Rekli smo že zadnjič, da sta se dr. Bezjak in dr. Opeka prostovoljno in s polno zavestjo pridružila terorju ter se vrgla pod peto vitezu Kaltenegegerju, temu najhujšemu krvniku slovenskega šolstva. Dr. Bezjak je hotel postati nadzornik na vsak način in za vsako ceno; danes torej umevamo, zakaj se je dr. Bezjak še kot ravnatelj v Gorici na čisto slovenske vloge podpisoval. Dr. J o h a n n Bezjak: tesal si je lestvico do solnca Kaltenegegerjeve milosti!

Dr. Opeka se je pospel do mesta višjega (deželnega) šolskega nadzornika kot kandidat dr. Susteršiča in dr. Lampeta. O Lampetu molčimo — njega ni več! Toda kake vrste človek je dr. Susteršič, to ve pri nas že vsako dete! Kdor je bil zvezan z njim, kogar je odlikovala njegova milost — ta je danes deležen istega zaničevanja, ki si ga je dr. Susteršič prislužil od vsega naroda za plačilo svoje izdajalske politike! In dr. Susteršič je dobro vedel, koga postavlja na mesto, ki ga je do svoje vpojivite zavzemal Fran Levec. Takoj, ko so sestavili terno za to mesto — Opeka-Gaberšek-Maier — je bilo jasno kot beli dan, da hoče Susteršičeva klika imeti Opeko, dasi nima niti pojma o ljudskem šolstvu in dasi bi moralo že to edino dejstvo biti merodajno, da bi Opeka tega mesta ne prevzel, ako bi zavestno in namestoma ne šilil v nevarno bližino viteza Kaltenegegerja! A ker je dr. Opeka vrh tega še iskal naklonjenosti Nemcev in renegeatov (Belar-Junowicz) in ker sta mu stala ob strani le kot figuranta kandidata Gaberšek in Maier, ki sta dala svoji imeni zlorabljeni v namene dr. Susteršiča in v

ambicije dr. Opeke — je dokazano, da se je Opeka vedoma in hotoma vdnjal sistemu, ki je med vojno besnel proti slovenskemu šolstvu in slovenskemu učiteljstvu, da je torej zavedno zasedel svoje mesto kot eksponent in pristaš Susteršičeve stranke in politike, ki leži in visi danes razbita in zaničevana v preziranju in prokletstvu vsega naroda!

Vprašajte danes kateregakoli poznavalca naših političkih razmer, pojdite po informacije med narodne duhovnike, ki so bili in so ostali zvesti in prepričani pristaši narodne in poštene politike pokojnega dr. Kreka, vprašajte samega ministrskega podpredsednika dr. Korošca — pa boste zvedeli, kdo je bil in kdo je dr. Opeka, ki je še danes višji šolski nadzornik v svobodni in demokratski Jugoslaviji!

Ako se dr. Bezjak in dr. Opeka opravičujeta s tem, da sta bila pač pod pritiskom, odgovorjamo mi: Qui bene distinguit — bene docet! Priznavamo, da vselej ni bilo možno upreti se pritisku. Toda pritisk se je začel zlasti med vojno. Obema je bil ta pritisk znan, in vendar sta šla prostovoljno podenj. Obā sta bila imenovana baš v dobi najhujšega avstrijsko-nemško-policijskega in ovađuškega terorja ter sta z odprtimi jadrji zletela v naročje naših trinogov, ki so nas zapirali v ječe, podili v strelske jarke in nam brožnike in policaje pošiljali na domove zato, ker smo bili vedno zavedni in značajni možje!

II.

Prostovoljno in s polno zavestjo sta se dr. Bezjak in dr. Opeka pridružila terorju ter sta zaradi tega sokriva na vsem zlu, ki nas je dušilo in davilo.

Toda naša distinkcija gre še dalje: mogoče je vdati se pritisku fizično, na zunanje, legalno; duha in srca pa nam ne more nihče ukloniti. Kdor pa je bil s svojim prepričanjem in čuvstvom na strani teroristov, ta nima v naši svobodni državi nobene pravice več, da bi ostal na odličnem in vodilnem mestu!

V groznem času zatiranja in preganjanja ni dal nobeden imenovanih gospodov niti najmanjšega znamenja od sebe, da slovensko čuti. Lahko bi nam bil ta ali oni olajšal tiste strašne ure duševnih in teles-

nih muk vsaj s tem, ako bi vedeli o njem, da sočuvstvuje z nami! Toda nič! Mi bi bili to takoj začutili in bi bili — hvaležni. Pa niti tega ne vemo, kako sta glasovala oba Slovenca nadzornika, ko je šlo za slovenski razpravni jezik v bivšem c. kr. deželnem šolskem svetu! Dobro bi bilo, da zvmemo tudi to.

Pač pa vemo, da se je vsa slovenska javnost zgražala, ko sta naša dva »slovenska« višja šolska nadzornika na pogrebu dr. Lampeta za krsto stopala skupaj z dvornim svetnikom vitezm Kaltenegegerjem, potem ko ga je slovenski narod že enkratavselej izbacnil in izpljunil iz svoje srede! Ali ni tako hlapčevstvo identično s preziranjem čuvstvanja vsega naroda? Ali je Kaltenegeger tudi takrat pritiskal nanja? Ali sta se avstrijskemu despotu Kaltenegegerju tako prodala, da sta se ga bala tudi v Jugoslaviji? Kdo naj verjame, da se je z rojstvom Jugoslavije Bezjaku in Opeki rodilo — novo srce?

Nihče! — III.

Kakšen predlog je stavil dr. Bezjak o kaznovanju prof. dr. Lokarja, ki se je »pregrešil« v »Slovanu« zoper nemškega pisatelja Rosseggerja? Citaj uradni akt »Äußerungen des k. k. Landesschulinspektors Regierungsrates Dr. Johann Bezjak über die Anfrage des k. k. Ministeriums f. K. u. U., betreffend die eventuelle Versetzung des Prof. am II. St.-Gymn. in Laibach Dr. Lokar an die St.-Realschule in Idria«. — Citiramo v originalu, ker je take vrste denunciacija v lepem slovenskem jeziku skoroda nemo-goča: »Der Unterzeichnete muß sich mit aller Entschiedenheit gegen die strafweise Versetzung des Prof. Dr. Lokar an eine der hierländischen Mittelschulen aussprechen, und zwar aus den bereits im h. a. Berichte ans k. k. Min. f. K. u. U. vom 30. Jänner 1915, Z. 30/L. Sch. R. Pr., angeführten Gründen. Eine solche Versetzung wäre nur eine halbe Maßregel, die ihres Zweckes, der Entfernung Dr. Lokars aus dem gegenwärtigen Milieu ganz verfehlte. Eine ausreichende Remedur könnte nur dann geschaffen werden, wenn Dr. Lokar an eine solche Anstalt außerhalb

Krains versetzt würde, wo ihm keine Gelegenheit geboten würde, auf die Schüler einen national-politischen Einfluß auszuüben. — Laibach, am 28. Juni 1915. — Dr. Bezjak m. p.«

Iz tega poročila je razvidno, da je »slovenski« nadzornik dr. Johann Bezjak prof. dr. Lokarja, ki je bil takrat v vojaški službi, dvakrat denunciral (30. januarja in 28. junija 1915). Trudil se je torej na vse pretege in v svojo uradno močjo, da slovenskemu profesorju zavije vrat.

Kaj in kako govore drugi akti in druga poročila o slovenskih profesorjih in učiteljih, ne vemo, ker nam akti niso dostopni. Del akta, ki vsebuje preganjanje tovariša E. Gangla, imamo v rokah in ga uporabimo v nadaljevanjih svojih razkritij in javne obtožnice. A že slučaj prof. dr. Lokarja je tako eklatanten dokaz splošne težke krivde dr. Bezjaka, da je vsako nadaljnje iztikanje za podrobnosti odveč.

O »delovanju« dr. Bezjaka in dr. Opeke govore dejanja! In naposted — saj ne gre za posamezna fakta, ampak gre za duha, ki je vodil misli in uravnaval dejanja obeh imenovanih gospodov. O tem bomo še govorili.

Kulturni socializem.

VI.

Poleg akademične inteligence z dolgoletno šolo in s posebnimi izpiti, ki se diferencira po delitvi kulturnega dela, razlikujemo še prirodno inteligenco, označujočo le prirodno diferenco intelektualne dispozicije. V vsaki skupini tvori ta intelektualni izbor nje prirodno regenco. Anglež imenuje take samosevce, samorasle osebe z besedo »self-made man« (samotorec). Samotorci s prirodno inteligenco, brez šole in izpitov, izvrše nemale lokdaj izredne kulturne čine, pospešijo odločilno kulturni napredek in dosežejo odlično socialno stališče.

Za vsako navedenih skupin velja razmerje mase in regence, vodilnega in izvršilnega dela. Če si prilasti neljudska regenca avtokratično glavni del idealnih (pravice, vzgoja in izobrazba) in mate-

LISTEK

Umik avstro-ogrsk vojske iz Srbije.

Piše Božo Račić.

(Dalje.)

Proti dvajsetemu oktobru sg začele prihajati albanske čete. Počasnih korakov in izmučenih lic z apatičnim izrazom so šle mimo nas stotine in stotine. Konji so stopali popolnoma mehnično in se niso zmenili za udarce in brce priganjačev. Vsi smo videli silo, ki tišči in preganja te množice — novo upanje je vzplamtelo v naših jugoslovanskih srcih . . .

Srečavali smo prijatelje — naši pogledi niso bili oni nekdanji, ponos in pogum je blestel v njih. Marsikako gorko solzo pa je potočilo žensko oko in srce je objelo sladko upanje na skorajšnje snidenje ali pa črna žalost za padlim junakom.

Po dvoriščih in vrtovih si videl obeso sveže pobarvano blago: rujne, srajce, prevlake — svetlo-modro ali rdeče — ljudje so pripravljali zastave, da pričakajo svojih rešiteljev in osvoboditeljev. Zadnji

kos platna so žrtvovale žene za prapor svobode, ki je zaplapolal v malo dneh potem nad porušenim Šabcem . . .

Koncem oktobra sem bil pri telefonu. Vsako uro nove izpremembe, vsak dan novi kraji. Junaški komite so spremljali nepregledne kolone umikajoče se vojske in napadali poedinci stotine. Avstrijska pravičnost se je potem maščevala nad seli ob cestah . . . Zadnjega vola in zadnjega petelina je vzela vojska, in za njo je zakirikiral rdeči petelin po vseh strehah . . .

Ali narod je mirno trpel tudi ta veliki petek, ker je vedel, da pride za njim vstajenje. In prišlo je nam vsem po tolikem trpljenju mogočno in lepo — nikoli tako pričakovano! Po Savi so vozili parniki dan in noč, in ujetniki so znašali in tvorili dan in noč vojni plen, od toliko sirot objokan in proklet . . .

Vedno še prihajajo nove trume. Dne 31. oktobra smo dobili povelje biti pripravljani za vsako uro. Zjutraj smo šli iz Šabca in se ukrcali. Stari oberst okrožni komandant je stal zamišljen ob ograji in mogoče si je mislil: »Heute Kommandant von Šabac und nimmermehr.« Vsi smo bili več ali manje zamišljeni — pustili smo tam trpine, ki bodo rešeni muk in videli zopet solnce svobode, ki je tudi že nam

zasijalo tisti čas, dasi nismo vedeli zanje. Madžari pa so se nažrli »pálinka«, skoro bi začeli svoj mongolski čardaš, da nismo dospeli na drugi breg. Tam so menažirale nepregledne množice ujetnikov, ki so se z nami vred umikali neznanu sili. Disciplina se je začela krhati. Sedli smo na vozove in pognali, ker poslali so nas, da preskrbimo gospodi mehkih ležišč in dobre menaže. Vsepovsod so nam klicali v opomin žalostni spomini nekulturnih del avstrijske vojske iz leta 1914, storjenih nad avstrijskimi državljani ali njihovimi lastniki. Porušene hiše in cerkve so še najmanjši dokazi avstroogrškega divjanja — ne drugo vpije po maščevanju, vpije po krvi!

Izvun Rume smo doznali, da so Vsi Sveti. Sveže okrašeni grobovi so nas spomnili na ta praznik, in začeli smo misliti nanj. Nad nami so viseli težki oblaki, iz katerih je rosil droban jesenski dež. Po cestah so se večale luže, in kotanje so postajale vedno globlje pod težo težko naloženih voz. Ob potu so ležala vozna polomljena kolesa in deli vozov, semintja so zavalili v jarek konja, ki je poginil od napore. Za nami je tiščala neznana sila in nas rinila v skrajno nejasno bodočnost. Ej da smo znali! Dospelvi v Rumo smo osupnili! Četice vojakov hodijo po mestu

in streljajo v zrak. Na čepicah so jim hrvatske kokarde. Drugi pojejo in se nam rogajo, ki rinemo po blatu svoje vozove. Vprašujemo ljudi, ki hodijo okrašeni s hrvatskimi in srbskimi trobojnicami. Vsi nam enako odgovarjajo z eno besedo: »Svoboda!« Več ne spravimo iz njih. Negotovost, ki nas je že dovolj mučila do sedaj, ne odneha. Jasnosti se nam hoče — radi bi i mi zamenjali cesarski gumb z narodno kokardo, ali naprej, naprej gre naša pot. Tam čez vinorodno Fruško goro rinemo vozove vsi potni. Srečujemo vojake, ki se vriskajo vračajo. Nihče nam ne ve povedati, zakaj gre nazaj. »Svoboda, svoboda!«

Naš položaj je neznosen. Srečujemo četice, ki jih je razburil že vinski duh. Z rokami nam migajo, naj pomečemo cesarske gumbe s čepic — oni jih nimajo več. Naš komandant je v zadregi. »Gumbe dol!« reče nenadoma, in v hipu odleti 30 gumbov v cestni jarek. Po skali se vije čestitljivi bršljan. Kar hitro mi seže roka po lističu — in evo ga na čepici! —

Ali še vedno ničesar ne vemo. Zdajci prijezdi neki nadporočnik z belo krizantemo na čepici in vpraša po komandantu. »Báratom«, mu pravi, »weißt Du noch nichts?« — »Avstroogrške ni več, cesar

rialnih (imetje, denar) dobrin, da ostane večini mase le delo in dolžnost, se poruši prirodno, harmonično razmerje in nastopi patološki pojav »kapitalizacije« regence, oziroma »proletarizacije« mase. To se pravi, manjšina je postala »kapitalist«, posestnik glavnice, glavnega dela kulturnih dobrin, člani večine (mase) so postali »proletarci«. Patološko kapitalizacijo ali proletarizacijo zasledujemo lahko v vsaki skupini (poklicu), n. pr.: častniki — vojniki; višja in nižja duhovščina, cerkveno brezpravni verniki; višje in nižje uradništvo, trpeče po zlu protekcije in političkih šlikanah nesposobnih predstojnikov; državno plačani profesorji — zasebni učenjaki (umetniki); fabrikant, bankir, nadzornik (paznik) — delavec, posel, uslužbenec; veleposestnik — kočar in dninar. Tako se deli vse proletarijat po stanovih: 1. vojaški proletarijat; 2. duhovniški proletarijat; 3. znanstvenoumetniški (literarni) proletarijat; 4. uradniški proletarijat; 5. poljedelski in industrijalni (delavski, poselski) proletarijat itd. Pravično in harmonično razmerje med maso in regenco vzdržuje in jamči samo radikalni demokrazem, prvoboritelj zoper hinavsko, demagoško demokracijo militarizma in kapitalizma. I kapitalizem i terorizem razkrajata družbo po principu razrednega boja, po katerem naj samozvana manjšina s-silo orožja ali kapitala absolutno vlada celoti in večini, oba sta zagrižena in zavratna sovražnika vsakega socializma, ki se kolektivno bori v sotrudni ljubezni vseh stanov in oseb za najvišji človeški ideal enake svobode, kakor jo oznanja baš radikalni demokratizem.

Čutim, kako nestrpno trepeče vsem spoštovanim bralkam in bralcem na ustinih samo eno vprašanje: Kdo pa ima v današnjih, realnih razmerah prirodno pravico do regence, kdo naj vodi ljudstvo, dokler socializem ne vzgoji idealne regence? Ali kapitalizem, militarizem ali klerikalizem (hierokratizem)? Izkustvo in dogodki svetovne vojne kličejo na površje tisti stan, ki je za kulturni in gospodarski napredek naroda največ delal, žrtvoval in trpel, tisti stan, ki so si ga v tistem sporazumu demagogi vseh strank po principu »divide et impera!« medsebojno razdelili, pomešali med slepo pokorno čredo in tako za vedno onemogočili njegovo konkurenčno moč za samostojno regenco. Razočaranje svetovne vojne kliče na krmilo — inteligenco! Vzemimo samo dve kategoriji inteligence: uradništvo in učiteljstvo. Kdo je več storil in prebil za narod, kdo je žel zato več ponižanja, proletarizacije in izkoriščanja? In ko je prišla tako težko pričakovana, rešilna peripetija, bogata likvidacija in čas, da se odpravijo vnebovpijoče krivice uradništva in učiteljstva, da se s stoternimi obrestmi poravnava in nagradi prestano trpljenje in ponižanje — za dolga leta nazaj, kdo je planil z brutalnimi komolci h koritom in še globlje v ozadje potlačil uradniške in učiteljske trpine? Kdo jim je poleg materialnega zadoščenja vsaj ponudil še dražje moralično zadoščenje v obliki javne reprezentacije? Mi teh nesocialnih, lakomnih tihotapcev izza starega režima še ne poznamo, ker so še vedno mojstri skrivanja kakor za vojne. Uradništvo in učiteljstvo naj jih poišče samo, pritira v javnost in izroči strogemu ljudskemu sodišču! Ali naj ostaneta uradnik in učitelj še nadalje po metodi starega režima samo hlapca vsiljivih, grabežljivih, samozvanih kapitalističnih klik, ona dva, nadkrijujoča po pravi, solidni inteligenci in moralični

kvalifikaciji, ki prihaja prva v poštev, vse druge kategorije in katerije?

Mesto strokovno organizirane inteligence ni več pod tlačansko streho kapitalizma, ampak ramo ob rami med proletarijatom vseh stanov, v prvi vrsti delavskega in poselskega proletarijata. Strokovno organizirana inteligenca se zave svojega proletarskega položaja, prevzame sama vodstvo svoje organizacije in se postavi na čelo vseh proletarcev: proletarci vseh stanov, združite se!

Odgovor na tretje vprašanje nam podaja izkustvo, da se ravna orodje po predmetu. Ker nimamo še univerzalnega instrumenta, porabnega za obdelovanje vsake iverine, izbrati moramo za vsako delo posebno in najprimernejše orodje. Predmet socialnemu delu je duh ljudstva. Duh je nositelj misli, čuvstev in činov, duh je tista živa, elastična tvarina, ki sprejema vtiske socialnega dela, duh je motor človeškega socialnega delovanja. Kaki mazači in šušmarji so tisti socialisti, ki lečijo socialne rane s samimi zunanjsčinami, s samimi mazili in obliži, a se ne spomnijo, da prihaja vsa bolezen od znotraj, da so potrebna le notranja zdravila. Kadar ozdravi ljudski duh, kadar premaga v človeku zdravi socialni nagon kvarne nagone strasti in nevednosti, se večina socialnih ran zaceli kar sama po sebi.

Ker je duh psihološka tvarina, mu pristajajo naravski tudi psihološka sredstva. Socializmu služi predvsem orodje in sredstvo praktične psihologije, jedro socializma je ljudska vzgoja! In samo tam, kjer se kaže prevleka odvisnosti duha od telesa, sme rabiti tudi materialna sredstva.

Vsak kulturn sistem vtisne duhu posebno formo, vsak kulturn sistem je poseben kalup (model), v katerem se ugneta plastična substanca duha. Ali se nahaja med različnimi kalupi poseben kalup, ki najprirodneje odgovarja bistvu duha, ali pa so vsi kulturni sistemi enakovredni? V življenju opažamo, da se privadi človek najneverjetnejšim razmeram, ujetnik vzljubi celo svojo ječo. Ta hlapčevska, pasivna vztrajnost navade je najtrdovratnejša sovražnica vsakega napredka. Predramiti, iztrgati ljudstvo iz hipnoze starih navad, to je predpogoj vsakega napredka. Človek živi zadovoljno in srečno v večnem mrazu arktičnih zametov kakor v žgočem podnebjju ekvatorja. Človek se je blaženo naslajal v orientalskih misterijih in grškem kultu kakor danes v bramanizmu in islamu. Kako si naj razlagamo to nedoslednost in zavseprilnost, to paradokso neznačajnost duha? Ker je duh izredno plastična, prisposobna substanca, odločuje njegovo obliko le s potrebno močjo in energijo opremljena volja, le trdna, dosledno organizirana, vseobsežna vzgoja (psihoplastika), ki v neprestanem ritmu ponavlja psihoplastične formule, ponavlja ritmično ugnjetanje v psihoplastičnih kalupih.

Konkretno se ločijo sredstva socialnega dela v idealna in materialna. K idealnim sredstvom spadajo: 1. vzgoja (psihoplastika, zgled, vaja, slava vzornikov in socialnih idealov); 2. izobrazba razuna, pouk s pomočjo besede, govora in nazoril (retorika, šola); 3. verstvo in bogoslužje; 4. igra in zabava (estetična vzgoja), zlasti šport in telovadba.

Materialna sredstva so: 1. sila (država z zakoni in orožjem, organizacija s programom in bojkotom, stavko in pasiv-

no resistenco); 2. stvarne dobrine: zdravo telo, hrana, obleka, stanovanje, imetje (lastnina), kapital (denar in stroji).

V današnji fazi razvoja nam predstavlja država najpopolnejšo obliko družabne organizacije (statizem). Anarhizem pomeni razsulo; pogoji idealnega, filozofskega anarhizma (Godwin, Proudhon, Tolstoj) še niso dozoreli. Ljudsko zdravje in razplod regulira evgenika; pravično razdelitev dobrin, razmerje med delom in kapitalom ureja evnomija. O verstvu, o življenju zakonov in tehniki zakonodaje ni mogoče govoriti v kratki razpravi, istotako ne o potrebnosti in upravičenosti orožja (militarizem). O kapitalu so toliko govorili in pisali, da nam hoče enostranska, dialektična pozornost vsiliti kapitalizem za jedro socializma in boj proti kapitalu in strojem za smoter socializma. Prav, če misli individualni kapitalizem, a socialni kapitalizem čakajo še velike naloge: dovršiti ima svetovno zblizanje in promet narodov, ki ga je začel baš individualni kapitalizem. Socialni smoter stroja ni konkurenca delavčevim rokam, stroj bodi človeku pomočnik in sotrudnik, ki skrajša delovni čas, zviša zaslužek in odvzame človeku glavno težo dela. Denar je postal socialno »živilo«, tista socialna prapravina, v katero se izpreminjajo vse druge dobrine in ki jo po potrebi zopet izpreminjamo v druge vrednote, denar kroži v socialnem organizmu kakor kri po telesu. Socializem ne kliče na boj proti kapitalu in stroju, ampak na boj za pravično in socialno razdelitev dobička in dela. Viri kapitala vplivajo na strukturo družbe: druga oblika se razvije tam, kjer zajema država kapital iz zemljiškega dohodka (fevdalizem), nego tam, kjer teče kapital iz industrije in trgovine (kapitalizem) ali iz zadružnega gospodarstva (socializem). Problem zasebne lastnine priznava človeku nesporno pravico do tiste množine dobrin, ki so potrebne za zadovoljitev vitalnih in kulturnih potreb, pravico do tistih dobrin, ki si jih pridobi z lastnim delom in ne z izkoriščanjem sočloveka (avtarkizem). Praktični poizkusi (eksperimentalna sociologija) v ožjem obsegu pokažejo pomen socialnega fevdalizma, ki hoče zemljo poddržaviti in oddajati zemljišča v dedni najem, tako da se zemljišče ne bi moglo obremeniti, razdeliti in prodati, dednost bi jamčila najemniku pravico do formalne lastnine.

Kdor je razumel besede o radikalnem demokratizmu, o socialnem smotru osebne svobode in sreče, si sam najbolje in najlepše odgovori na četrto vprašanje delovne formule. Organizirana vzgoja razširi svoj delokrog do zadnje gorske vasi in utrdi v zadnjem gorskem pastirju socialno mišljenje in čuvstvanje v obliki tradicionalnih, avtomatično od roda na rod prehajajočih navad, šeg in običajev.

V jasnini našega razmotrivanja je marsikdo opazil dve meglici, zastirajoči sicer razločne konture socializma. Meglico avtoritete in resnice! V svobodnem in gibljivem okviru socialnega razvoja vendar ni mesta heteronomni avtoriteti in apriorni, od vekov na veke nespremenljivi resnici! Oboje nasprotuje bistvu radikalizma ter znači usodno protislovno needinost samo v sebi, smrtno kal socializma. V odstavku o filozofiji boja smo korenito in prepričevalno zavrnili vsiljivi princip protislovja, življenje in priroda nam vsak dan iznova razgrinjata pred očmi dejstvo protislovnega pluralizma, sobitnost in sotrudnost protislovij. Sama vendar pogledj, oblastna gospa logika; če ti ni prav, pa pokaži iracionalizmu dejstev zo-

be, častivredna starka, samo pazi, da si ne polomiš zadnjih škrbim.

Sicer pa se ima tista stvar z avtoriteteto in resnico v socializmu baš nasprotno. Socializem opazuje in primerja dogodke v življenju, spoznanju in prirodi ter vidi, da bi bil svet (kosmos = red, kras) brez trdnih, stalnih točk samo nezmiseln kolobocija. Kakor išče spoznanje v pojmihi trdnega oporišča, tako življenje v avtoriteti. V kapitalistični, razrednobojni družbi imata avtoriteta in resnica samo tisto malo problematične veljave, ki jo vsilijo vladajoči razred, in samo toliko časa, dokler ne popusti zunanja sila. Radikalni demokratizem pripisuje avtoriteti in resnici podvojeno veljavo, kakor ima tista stvar, ki sem si jo v znoju in boju sam pridobil, več vrednosti nego milostivi, morda celo vsiljeni dar.

Avtoriteto regence si voli in vzgaja svobodno ljudstvo samo in jo ceni kakor najdragocenejši kulturni pridelek. V avtoriteti gleda ljudstvo cvet svojega bistva, izbor svojih najboljših sinov in hčer. Ljudstvo spoznava vrednost avtoritete in jo v svobodnem spoznanju prostovoljno, navdušeno spoštuje in primerno časti. Tako se razlikuje kulturna disciplina spoznanja od slepe pokorščine brezpravnega, upornega in v nevednosti pahnjene hlapca. V izvoljeni avtoriteti vidi prebujeno ljudstvo edini in najzanesljivejši stožer svoje svobode in sreče. Nepobitna nujnost avtoritete izhaja iz nespornega principa enakosti v nepopolnosti. Človek je specifična enostranost, avtoriteta mu je sočlovek v vseh tistih sposobnostih, ki se v njem sploh niso ali pa premalo razvile, vsaka nepopolnost pomeni zanj novo odvisnost, potrebo nove avtoritete.

Čeprav je modernemu človeku vsaka resnica le delna resnica, šele rastoča in izpremenljiva količina, ohrani navzlic spoznani nepopolnosti vso dogmatično veljavo kot nujna podlaga sledeči fazi. Izpremembe v prirodi se vrše navadno tako počasi, da se jim spoznavajoči duh sproti in neopazno akomodira in nikoli v harmoniji ne zaostane. Proti ugovoru, da uči noturizem (futurizem) le nepopolno, negotovo resnico, vprašajmo samo kulturno zgodovino: ob kakšnih resnici je doslej živelo drugo človeštvo? Vsaki fazi je veljala do skrajne spoznavne meje pomaknjena nepopolnost za dogmatično popolnost tako dolgo, dokler ni nastopil znanstveni napredek z zahtevo pozitivne revizije. Tudi apriorizma ne taji radikalni demokratizem. Človek se rodi kakor dušni nemanč v bogatem apriorizmu kulture, ki je že tisočletja pred njim obstajala v gotovi obliki, seveda vedno samo kot sotrudni pridelek enako zmotnega, a vendar napredujočega človeka-prednika. D.

Dajte narodu meščanskih šol.*

V težke verige je bil vkovan naš narod, a ni se zavedal svoje sužnosti, zato ni hrepenel po svobodi in zato se tudi ni brigal za edino pot, ki drži do resnične,

* V našem načrtu novega šolskega zakona imenujemo meščanske šole narodne višje šole. Pričujoči članek so objavili tudi drugi listi. Prav je, da se zbudi zanimanje javnosti do tega prevažnega šolstva. — Ljudsko šolo imenuje naš zakonski načrt narodno šolo. Naziv »meščanska šola« ni prav nič odgovarjal bistvu, namenu in smotru tega šolstva, tudi naziv »ljudska šola« ni bil na mestu. »Ljudski« znači v narodovi govornici pojem »tuj« (n. pr.: To je ljudski človek = tuj človek). In res so hotele specialne slovenske (kranjske) predvojne razmere narodno šolo ljudstvu odtujiti. V tem primeru je bila prava beseda na nepravem mestu. Poslej pa hočemo imeti narodno šolstvo, ki naj služi narodu! — Uredn.

je pobegnil. Ogrska je republika, sedaj smo že v Jugoslaviji, in Avstrija je republika. Grofa Tiszo so ubili, v Pešti je revolucija.

Meni se je zdelo, da se mi sanja, zakaj vse to, kar sem slišal, je bilo preveč. — Vsi moji tovariši so bili Nemci. Poveslil so glave in se zamislili.

Težko, da jim je rojilo po glavi: »Deutschland, Deutschland über alles!« Kaj bo sedaj z njimi, to jih je začelo skrbeti. Meni je odpadla vsa tista mora, ki me je morila čez štiri leta, čutil sem se neznanško olajšanega. »Domovina, mili kraj!« — melodija te pesmi mi je začela iti po glavi, in zbudilo se je v meni neizrečeno hrepenenje biti doma.

V Kamenici smo. Prve šajkače (srbske vojaške čepice) vidimo in prve bajonete, ki nam branijo nadaljnjo pot. Izstopimo. Od senatorja zvezmo, da nam je iti v Petrovaradin, kjer nas razorože, in potem gre lahko vsakdo, kamor hoče. Moji sopotniki jadikujejo: »Kdo bi si mislil, da bo tako klavern konec?«

V trdnjavi Petrovaradin nas pričakuje narodna garda. Na vprašanje, čigavi so vozovi in stvari, se oglasi jaz: »Državno ali pokradeno v Srbiji!« Oddali so puške in municijo in morali prepustiti gardi tudi

provijant. Malo bridko je bilo gledati za lepim prašičem, ki smo ga pustili, ker gladni smo bili. Meni svetujejo kot Jugoslovanu vrniti se preko Hrvatske, zakaj Madjari so pobrali vojakom vse, nekaterim so sezuli celo črevlje.

Toda kako priti sedaj domov? Oprtam svoj nahrbtnik in hajdi na kolodvor. Tam ni žive duše. Nihče ne ve povedati, kje so železničarji. Vlak od tu ne gre — zvem naposled, in treba je nazaj v Sremske Karlovce. Tu najdem na srečo hrvatskega tovariša, ki je bil tudi v Šabcu. Pove mi, da vlaki ne vozijo, in me pozove v goste.

V tem so pa že začele prihajati nepregledne nemške kolone, ki so šle skozi mesto štiri dni in štiri noči. Videč popolno anarhijo v mestu, jih je začelo skrbeti, kako bodo prišli domov. In res niso dospeli dalje kakor do Pešte, kjer so Mackensna z armado vred internirali. Kako je bilo neki ubogim srbskim ujetnikom - mučeničkom, ki so se vračali iz Madžarske v svojo domovino? Videli so ono armado, ki je pogazila njih domovino za tri leta in sedaj žene vso živino in vozove iz nje. Ali kaj so hoteli poedinici? Vendar se je pa posrečilo ustavit velikanski plen, ki je bil na ladjah deloma pri Vukovaru, še več

pa pri Novem Sadu. Oddahnilo smo se vsi, ko je izginil zadnji Prus iz Karlovcev. Živahno je začelo postajati. Mesto so najprej očistili nesnage in začeli smo se pripravljati, da na slovesen način pričakamo osvobodilno srbsko vojsko. Nemci so razdrli na več mestih progo in poškodovali čortanovački tunel, tako da je bil ves promet ustavljen. V srbskem narodnem življenju igra »peškir« (brisača) veliko vlogo. Od rojstva do groba spremlja ta stvar človeka pri vseh veselih in žalostnih prilikah. Pri krstu daruje boter krščencu peškir, na svatbi so svatje okrašeni z njimi, junake, vračujoče se iz boja, okrase devojke tudi z njimi in v mrtvaški rakvi pokrijejo zadnjič mrtveca preko obraza. Na stotine peškirov je viselo po Karlovcih in med raznimi napismi si videl tudi: Živeli Slovenci! Živio dr. Korošec!

Napis na slavoloku sem pa prevzel jaz v delo in uspel je prav dobro.

Vladalo je praznično razpoloženje po vsem mestu, in celo solnce, ki se je ves čas skrivalo, je radovedno pogledalo izza oblakov. Slednjič so pa le prišli — naši bratje osvoboditelji! Vse so oktili s cvetjem in zastavicami in jih pogostili. Čez dobro uro pa so nadaljevali svojo pot v Subotico. Drugi dan je prispela pešadija,

jedro srbske vojske. Zdravje, moč in navdušenje je kipel iz vsakega poedinca. (Kako žalostne so bile avstrijske marškompanije!) Kakor sem kasneje zvedel, je bilo pri vsakem 4. vođu precej slovenskih fantov.

Od Slovencev sva bila v Karlovcih dva in tretji v — »pržonu«. Bil je to neki ljubljanski »špicel« avstrijske vrste, ki je služil pred vojno pri državni policiji v Ljubljani. Izdajal se je za Slovenca — dasi slovenski ni znal. Služil je v Srbiji kot detektiv, torej je bil človek brez značaja. Umakniti se je moral seveda s svojo armado vred in obvisel v Karlovcih. Ko mu je pa močno sremsko vino začelo stopati v lase, je postal bojevit in začel hujskati proti Nemcem in pozivati ljudi, da jih napadejo. Lahko bi nastala strašna nesreča, ker so bili Nemci mogoče v stokratni premoči. Prebil je par bridkih uric v ječi in samo jaz vem, kaj se mu je nekoč od strahu pripetilo. (Mogoče kaj sličnega, kakor Kalteneggerju pri aretaciji. Op. stavca.)

Naj zahvali Boga, da je odnesel zdravo kožo. Sicer pa še ni izključeno, če ne pride tiralica za njim, zakaj vsi tisti, ki imajo stare grehe iz Srbije na vesti, se pojdejo tja pokorit. . . . (Konec.)

trajne svobode, ni se brigal za izobrazbo. To dejstvo se sedaj bridko maščuje. Nasprotno pa so si n. pr. Čehi že odnekaj prizadevali, da posplošijo ljudsko izobrazbo. Ako bi jih bili mi pravčasno posnemali, bi ne bila sedaj naša usoda tako negotova, ne bi imeli povoda obupavati.

Vihar svetovne vojne je zdrobil železje, ki je težilo male narode; razpršili so se črni oblaki in tudi nam je zasijalo solnce zlata svobode.

Premalo izobrazeno, da bi razumelo svobodo, da bi jo znalo ceniti, se ljudstvo le polagoma zaveda dolžnosti, ki mu jih svoboda nalaga. Le polagoma se tudi zavedamo, da nam preti nova nevarnost, da nas čaka še hud boj, boj za obstanek. Ako nočemo v tem boju podleči, ako hočemo uspešno tekmovati z drugimi narodi, moramo povzdigniti narod na višjo stopnjo kulture.

Kdo bi se ne veselil dejstva, da se končno vsaj voditelji naroda zavedajo, kolikvega pomena je izobrazba za obstoj in prosep naroda, zlasti še tako majhnega kakor smo mi.

Z našo ljudsko šolo ni bil doslej nihče zadovoljen: kritiziral je meščan, zabavljaj delayec, preklinjal kmet. Bila je bolno hiračoče dete.

Poklicani in nepoklicani zdravniki so svetovali razna zdravila. Zlasti pridno so se pa oglašali zakotni mazači ter vsiljevali svoja mazila. Solniki smo se jim posmehovali, saj smo vedeli, da more dete rešiti le težka operacija. Radikama reforma ljudske šole pa je bila zaradi prejšnjih političkih razmer neizvedljiva.

Vihar svetovne vojne je porušil tudi ljudsko šolo. Na njenih razvalinah bo vstala narodna šola.

Bojim se pa, da odločilni krogi zabredejo v stari greh. Sklicali bodo nekaj več ali manj izvedenih mož, enketa bo sedla za zeleno mizo ter pri skrbno zaprtih durih in oknih ustvarjala narodno šolo, v kateri ne bo nihče mogel dvomiti, da ji je tekla žibel na zeleni mizi.

Ob preosnovi ljudskega šolstva so zainteresirani zlasti starši, zato bi morali pravzaprav oni odločevati, kakšna bodi naša narodna šola. Naše ljudstvo pa je za to še premalo izobrazeno. Gorje našemu narodu, gorje naši državi, ako bi vlada ljudstvu dovolila besedo ob preosnovi ljudske šole!

Narodna šola se bo takorekoč zgradila na razvalinah dosedanje ljudske šole. Zato je najprej vestno presoditi gradivo, ki naj se porabi pri rovi zgradbi. Odločilno besedo o tem imamo šolniki.

Vlada pa bo morala upoštevati tudi upravičene želje in nasvete vseh drugih činiteljev, ki so zainteresirani pri preosnovi ljudskega šolstva.

Da se zbudi v narodu zanimanje za šolstvo, je nujno želiti, da bi o šolskih vprašanih razpravljali tudi v političkih listih. To velja tudi za meščansko šolo, oziroma za enotno spodnjo srednjo šolo.

Narodna šola nudi učencem neko mero splošne izobrazbe, ne da bi se ozirala na bodoči poklic svojih učencev. Za strokovno izobrazbo skrbe razne strokovne šole, kakor kmetiške, obrtne, trgovske i. t. d.

Kot nekake strokovne šole moramo dandanes smatrati tudi vseučilišča, tehniške itd. Učenci z narodnošolsko izobrazbo bi na teh zavodih ne mogli prisostvovati predavanjem. Pripravljati učenca, da bo »zrel« za obisk visokih šol, to je namen srednjih šol.

So pa tudi strokovne šole, ki sicer ne zahtevajo od učencev toliko splošne izobrazbe, kolikor je nudi srednja šola svojim absolventom, a se tudi ne morejo zadovoljiti z narodnošolsko izobrazbo in zahtevajo zato od svojih učencev, da so vsaj nekaj let obiskovali kako srednjo šolo.

Pa tudi taki sloji, ki bi sicer za silo mogli izhajati za narodnošolsko izobrazbo, strene vedno bolj po večji izobrazbi. Zlasti prebivalstvo mest in industrijskih krajev se noče več zadovoljevati z narodnošolsko izobrazbo. Pa tudi po kmetih je vedno več in več kmetovalcev, obrtnikov, trgovcev, ki bi radi, da bi njihovi otroci »izdelali« vsaj par razredov srednje šole.

Nadalje se tudi od nižjih državnih in zasebnih uradnikov zahteva, da so dovršili nekaj razredov srednje šole.

Zato so pa nižji razredi srednjih šol, zlasti gimnazij, prenapolnjeni, in to posebno z učenci, ki niso vstopili z namenom, da bi kdaj zavod dovršili.

Navzlic temu pa ima srednja šola vedno pred očmi svoj namen, pripravljati učence za visoke šole. Na ostale učence se ne ozira in jih smatra kot balast, česar ji pač nihče ne more zameriti. Upoštevajoč dejanske razmere, je uvedla srednja šola dvostopnjo nekaterih predmetov, tako da dobi učenec, ki je dovršil četrty

razred srednje šole, kolikortoliko zaokroženo znanje. To je pa tudi vse, kar stori srednja šola za one, ki prostovoljno ali prisiljeni izstopajo, ne da bi bili dovršili četrty razred.

Da bi razbremenila srednje šole in jim odtegnila ves material, ki ne sodi v te zavode, je bila šolska uprava ustanovila meščansko šolo.

Meščanska šola ima nalogo nuditi mladini višjo izobrazbo, nego jo daje narodna šola; obenem pripravlja učence za prestop v učiteljska, trgovske akademije, višje obrtne šole, kadetnice itd. Namenjena je v prvi vrsti našemu srednjemu stanu, zato se v prvih treh razredih poučujejo vsi predmeti z ozirom na njih uporabnost v obrti, v kmetijstvu in v praktičnem življenju sploh.

V jezikovnem pouku se učenci seznanjajo z osnovnimi pojmi narodnega gospodarstva, v zgodovini se pa temeljito obravnava ustavoznanstvo.

Neprecenljive vrednosti je tudi, da se poučuje na meščanskih šolah knjigovodstvo. (Tako n. pr. deluje že mnogo nekdanjih učencev krške meščanske šole na raznih denarnih zavodih, kjer so jako dobro plačani.)

Na potrebe kmetijstva se ozira zlasti pouk v prirodopisu in kemiji. Na meščanskih šolah pa, ki imajo kmetijski značaj, je v tretjem razredu odmerjenih nekaj ur na teden za pouk v kmetijstvu. Razume se samo ob sebi, da ta pouk ni le teoretičen; tako n. pr. morajo učenci krške meščanske šole delati tudi v drevnici, uče se cepiti sadno drevje in trte.

Za bodoče gospodarje in obrtnike je velike važnosti geometrijsko risanje. Že v drugem razredu rišejo učenci preproste nacerte parcel, ki so jih izmerili sami, v tretjem razredu pa najrazličnejše predmete iz stavbarstva in strojarstva pa tudi enostavne nacerte poslopj.

V četrtem razredu meščanske šole v Krškem se poučuje po učnem nacrtu za četrty razred realk. Da se absolventom meščanske šole olajša prestop v peto realko, so v četrtem razredu meščanske šole uvedene knjige, ki jih uporabljajo v četrtem razredu realk. Ni mi treba poudarjati, da se poučuje tudi francoščina; pač pa bi omenil, da je za učence četrtega razreda stenografija obilgaten predmet.

Kdor je prebral te vrstice, ne more odobravati, da pošiljajo starši otroke, ki se mislijo posvetiti kmetijstvu, obrti, trgovini, ali pa si žele postati nižji uradniki, nekaj let v kako srednjo šolo, namesto da bi jih dali v meščansko šolo.

Nekaj let sem morejo pouku na meščanskih šolah prisostvovati tudi učenke. Dejstvo, da je na meščanski šoli v Krškem v tekočem šolskem letu vpisanih 76 hospitantin, priča, da stremi tudi naše žensvo po višji izobrazbi. Mnogo učenek, ki so dovršile meščansko šolo, vstopa v poštno službo, v trgovino, v razne pisarnice, k železnici ali pa na učiteljska.

Marsikdo je mnenja, da dosežejo osemrazredne narodne šole toliko kakor meščanske šole. Kako napačno je to mnenje, se prepričamo, ako primerjamo učni nacrt osemrazrednih narodnih šol z učnim nacrtom meščanskih šol. Učenci, ki so dovršili tretty razred meščanske šole, morejo delati izpit za vstop na trgovsko akademijo, absolventov osemrazrednih narodnih šol pa niti na dvorazredne trgovske šole ne sprejemajo. Ob tej priliki bodi omenjeno, da prinaša »Učiteljski Tovariš« baš sedaj vzoren učni nacrt štirirazrednih meščanskih šol, ki ga sestavljajo učitelji meščanske šole v Krškem. Želeti bi bilo, da se vsa javnost zanima za to delo.

Kdo se ne spominja časov, ko so nam Nemci porogljivo očitali: »Vseučilišče hočete imeti v Ljubljani, kjer nimate niti ene javne meščanske šole!« Omalovaževali, da, sovražili smo doslej meščansko šolo, pa saj je nismo poznali! Nasprotno pa so jo drugi narodi jako cenili. Tako je bilo na Češkem že pred vojno skoraj 540 meščanskih šol.

Ako hoče naša vlada res povzdigniti izobrazbo naroda, zlasti srednjega stanu, mora takoj začeti z ustanavljanjem meščanskih šol. V vsakem okraju bi morala biti vsaj ena meščanska šola.

I. Magerl.

O nacrtih za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

Slovenci se nismo nikoli veliko zanimali za meščanske šole. Kaj je bilo temu povod, o tem se nečemo prerekati. To nezanimanje, da ne rečem ignoriranje, je eden glavnih vzrokov, da naš narod ni na taki stopnji izobrazbe in pripravljenosti za vsestransko udejstvovanje v življenju kakor n. pr. bratski narod češki, ki je imel že

pred vojno ogromno število meščanskih šol. Prav skrajni čas je, da merodajni krogi odpomorejo temu nedostatku. In ker smo toliko zamudili, se postavimo takoj izpočetka na edino pravo stališče. Zahtevajmo vsepovsod, kjer so količkej razmere ugodne, štirirazredno meščansko šolo! Taka šola nam bodi vzor enotne spodnje srednje šole, ki imej v prvi vrsti nalogo dati narodu trdno podlago za življenje. Štirirazredna meščanska šola pa bodi zasnovana tako, da prestopi učenec z nje tudi lahko na višjo realko ali pa na gimnazijo takega tipa, ki ima klasične jezike v višjih razredih. Da pa bo sploh mogoče pričeti z udejstvovanjem te najpotrebnejše narodne kulturne naprave, moramo merodajne činitelje zainteresirati zanjo. To storimo v pričetku najbolj s tem, da pokažemo, kakšno si mislimo tako meščansko šolo. Ustroj vsake šole je najbolj razviden iz njenega učnega nacrtu. Za narodov napredek bi se morala zanimati vsa inteligenca in ne samo nekateri »pozvanci«. Za to je umestno in potrebno, da najširši izobraženi sloji prouče nacrt 4 razredne meščanske šole ali pa se vsaj z njim seznanijo v toliko, da bo vsakdo lahko delal za skorajšnjo ustvaritev takih šol. Štirirazredna meščanska šola v Krškem je bila doslej edina te vrste. Treba je, da nje učni nacrt prilagodimo novim zahtevam, pa bomo imeli podlago za nadaljnje delo. Dogovorili smo se tovariši, da objavimo predelani nacrt za namenom, da ga prouči učiteljsvo in javnost, da se otvori o njem razgovor, ki nacrt izpopolni in ga popolnega poda onim činiteljem, ki imajo nujno nalogo široj naši lepe domovine v najkrajšem času poklicati v življenje veliko število štirirazrednih meščanskih šol. Nacrti za posamezne predmete bodo priobčeni v neprisljznejem redu, kakor jih kdo izmed sestavljalcev izgotovi.

D. H.

UČNI NACRT ZA PROSTOROČNO RISANJE, GEOMETRIJO IN GEOMETRIJSKO RISANJE IN LEPOPIS.

Sestavil Dragotin Humek.

Učni nacrt za pouk v prostoročnem risanju.

Učni smoter.

Učenje v pojmovanju in preprostem, a določnem upodabljanju predmetov učencevega obliža po obliki in barvi. Gojitev čuta za lepoto. Vaja v risanju po spominu.

Prvi razred.

(Tri tedenske ure)

Upodabljanje ploskovno učinkujočih predmetov in preprostih oblik iz rastlinstva in živalstva v ležah, ki jih je lahko narisati. Upoštevanje lokalne barve. Spoznavanje, mešanje in pogoditev barve. Uporaba risanih oblik za preproste ploskovne vrstitev, ogne okraske, ploskovne vzorce in polnila. Skiciranje v konturah. Vaja v stilizaciji preprostih celorobnih listov.

Drugi razred.

(Tri tedenske ure)

Risanje uporabnih predmetov z upoštevanjem perspektivnih pojavov. Preprosta ločitev svetlobe in sence v risbi. Upodabljanje oblik iz rastlinstva in živalstva z višjimi zahtevami. Vaja v mešanju in pogoditvi barve. Uporaba risanih oblik za ploskovne okraske z višjimi zahtevami. Skiciranje v konturah z označbo svetlobe in sence. Stilizacija listov z nazobčanim robom in preprostih cvetov.

Tretty razred.

(Tri tedenske ure)

Risanje uporabnih predmetov posamezno in v skupinah s popolnim upoštevanjem svetlobe, sence in perspektive. Upodabljanje in popolnejša izvršitev težjih prirodnih oblik. Opazovanje barvnih izprememb v menjajoči se svetlobi. Snovanje in prilična uporaba za krasitev predmetov z upoštevanjem svetlobe in sence. Stilizacija sestavljenih listov in cvetov.

Četrty razred.

(Tri tedenske ure)

Vsestransko razširjenje snovi za risanje iz prirode in popolna izvedba posameznih del. Upoštevanje umetnih oblik iz obrti, posebno raznih posod. Figuralne vaje za boljše učence po dobrih predlogah in odlitkih. Stilizacija listov, cvetov in plodov ter njih uporaba za snovanje okrasov. Skiciranje težjih umetnih in prirodnih predmetov z upoštevanjem preprostih pokrajinskih motivov. Prilično modeliranje z glino, upoštevajoč snov, ki je namenjena za risanje.

V vseh razredih.

Vaje v risanju po spominu z upoštevanjem prej risanih, neposredno prej opazovanih ali kdaj prej ogledanih oblik. Spoznavanje najvažnejših slogov s pomočjo

vzornih zgledov iz umetnostne obrti, slikarstva, kiparstva in stavbarstva. Vaje v ornamentalni pisavi in nje uporabi za popisovanje risb s posebnim ozirom na lično razporedbo na risbi. Upoštevanje narodne krasilne umetnosti. Navajanje k rokotvornemu delu ob vsaki primerni priliki. Upoštevati je izrezovanje iz barvastega papirja, patroniranje, izrezovanje preprostih štampilij iz plute, linoleja ali lesa, gnetenje iz glin, modeliranje iz lepenke itd. Ob priliki vaje v narisovanju dogodkov, ki so jih učenci slišali, čitali, videli ali sami doživeli. Vzganjanje individualnosti.

Načrt za pouk v geometriji in geometrijskem risanju.

Učni smoter.

Izurnost v spoznavanju, merjenju, preračunavanju in nacrtovanju geometrijskih tvorov. Razumevanje v to potrebnih geometrijskih izrekov. Izurnost v risanju z ravnilom in šestilom. Razumevanje uporabe geometrije in geometrijskega risanja za preproste potrebe vsakdanjega življenja.

Prvi razred.

(Tri tedenske ure)

Prostorski tvori in prostorske veličine. Točka, prema črta, kot, krožnica. Ravni liki, njih lastnosti in skiadnost s posebnim ozirom na trikotnik. Somernost. Krog in koti v krogu. Pravilni mnogokotniki. Nacrtovalne naloge z ozirom na obravnavano geometrijsko snov. Risanje ploskovno učinkujočih predmetov iz vsakdanjega življenja. Uporaba ravnih likov za vrstitev, okvirje, ploskovne vzorce, zvezde in rozete z uporabo barve.

Drugi razred.

(Tri tedenske ure)

Podobnost likov, njih enakost, izpreminjanje in delitev. Merjenje in preračunavanje ploščine in obsega ravnih kotov s posebnim ozirom na vsakdanje življenje. Pythagorov izrek. Elipsa in druge važne krive črte s posebnim ozirom na njih uporabo pri risanju. Nacrtovalne naloge z ozirom na obravnavano snov, posebno delitev daljic, omaljeno merilo, povečevanje in pomanjševanje. Najvažnejše iz risanja posestnih nacrtov. Vaja v čitanju specialnih zemljevidov. Razumevanje mape in zemljiške knjige. Načrt šole, šol. dvorišča, šol. vrta in najbližje šol. okolice na podlagi lastnega merjenja učencev. Risanje težjih geometrijskih okraskov z uporabo barve.

Tretty razred.

(Tri tedenske ure)

Telesni ogel. Oglata in okrogla telesa in njih lastnosti. Merjenje in računanje telesa z ozirom na njih prostornino in površino s posebnim upoštevanjem vsakdanjega življenja. Najprvotnejši pojmi pravokotne in poševne projekcije in nacrtavanje glavnih geometrijskih teles in njih mrež. Risanje enostavnih predmetov iz stavbarstva in strojstva, upoštevajoč dobre predloge, modele in uporabne predmete. Označba prerezov in snovi z barvo. Vaja v razumevanju enostavnih stavbnih nacrtov s posebnim ozirom na potrebe manjšega posestnika na kmetih.

Četrty razred.

(Tri tedenske ure)

Nazorno risanje enostavnih teles v dveh projekcijah in v navadnih ležah z ozirom na prvo in drugo projekcijsko ravnino. Geometrijska utemeljitev pojmov, tlorčrt in nacrt za točke, črte, like in telesa. Določitev resnične dolžine in naklonskega kota daljic in resnične oblike likov, ki leže v projicirajočih ravninah. Risanje teles v zavrtih ležah, njih stranskih ogledov in njih poševne projekcije. Prerezi teles s projicirajočimi ravninami. Mreže oglatih teles. Nacrti senc takih teles, upoštevajoč vzporedne svetlobne trakove. Geometrijska mesta. Elipsa, parabola in hiperbola z ozirom na lastnosti njih žarišč. Dotikalnice v točkah teh črt in iz točk zunaj njih.

V vseh razredih.

Pojasnitev temeljnih pojmov bodi nazorna. Za ponazoritev naj posebno v nižjih razredih služi učenčevo obliže in predmeti vsakdanjega življenja. Učenci naj spoznavajo delo obrtnikov in njih orodje z obiski delavnic, stavbišč, tvornic itd. pod vodstvom učiteljev. Pri risanju okraskov je upoštevati tudi narodno umetnost.

Načrt za pouk v lepopisu.

Učni smoter.

Pridobitev razločne, čedne in gladke pisave v latinici in cirilici.

Prvi razred.

(Dve tedenski uri)

Ponovitev latinskih pismenk in števil. Vaja v pisanju cirilice. Vzorni spisni sestavki v obeh pisavah.

Naredba celokupne deželne vlade za Slovenijo

o začasni ureditvi službenih prejemkov in pokojnin učiteljev in učiteljic na javnih ljudskih in meščanskih šolah, zavodih za gluho- nemce in za slepce ter na otroških vrtcih, nadalje o začasni ureditvi preskrbnin učiteljskih vdov in sirot na ozemlju deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani.

I. Službeni prejemki aktivnega učiteljstva na ljudskih in meščanskih šolah.

§ 1.

Dokler se plače učiteljev na javnih ljudskih in meščanskih šolah ne uredi dokončno in po zakonu, se bodo plačevali službeni prejemki iz državnih sredstev, kakor je razvidno iz nastopne razpredelnice:

Činovni razred	Stopnja	Plača	Aktivitetna doklada v krajih			Službovanje v posameznih stopnjah
			z več nego 80.000 prebivalci	z manj nego 80.000 prebivalci	z manj nego 40.000 prebivalci	
a) Za ljudskošolske učitelje:						
Začasno nameščeni učitelji pred usposobljenostno preizkušnjo: 1600 kron.						
V.	1	1800	576	504	432	3 leta
V.	2	2000	576	504	432	3 leta
IV.	1	2200	768	672	576	3 leta
IV.	2	2400	768	672	576	3 leta
IV.	3	2600	768	672	576	3 leta
III.	1	3000	960	840	720	3 leta
III.	2	3200	960	840	720	3 leta
III.	3	3400	960	840	720	3 leta
II.	1	4000	1104	966	828	4 leta
II.	2	4400	1104	966	828	4 leta
II.	3	4800	1104	966	828	3 leta
b) Za meščanske učitelje:						
IV.	1	2200	768	672	576	3 leta
IV.	2	2400	768	672	576	3 leta
IV.	3	2600	768	672	576	3 leta
III.	1	3000	960	840	720	3 leta
III.	2	3200	960	840	720	3 leta
III.	3	3400	960	840	720	3 leta
II.	1	4000	1104	966	828	4 leta
II.	2	4400	1104	966	828	4 leta
II.	3	4800	1104	966	828	3 leta
I.	1	5400	1288	1127	966	2 leti
I.	2	6000	1288	1127	966	2 leti
I.	3	6400	1288	1127	966	2 leti

Učitelj napreduje v višje činovne razrede in višje plačilne stopnje, če ni prekinil službe in če je služboval z zadovoljivim uspehom.

Ako se ljudskošolski učitelj imenuje stalno za meščanskega učitelja, se uvrsti v tisti činovni razred in v tisto plačilno stopnjo, ki bi mu šla, če bi bil ves čas nastavljen na meščanski šoli.

Ljudskošolski učitelji, ki začasno poučujejo na meščanskih šolah, prejemajo, če so usposobljeni za meščanske šole, nagrado letnih 600 K, če so pa usposobljeni samo za ljudske šole, nagrado letnih 360 K.

Ljudskošolskim in meščanskim učiteljem se všteje tudi doba, ki so jo prebili v službi na slovenskih zasebnih ljudskih ali meščanskih šolah s pravico javnosti in na vseh šolah družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani ali družbe istega imena za Istro.

§ 2.

Ravnatelji meščanskih in voditelji ljudskih šol prejemajo opravilne doklade, in sicer za enorazrednice, dvorazrednice in trirazrednice letnih 300 K, za vsako vzorednico, oziroma za vsak naslednji razred, po 50 K na leto.

Učitelji, ki začasno namestujejo ravnatelje meščanskih in voditelje ljudskih šol v vodstvu, prejemajo vodstveno nagrado v izmeri opravilne doklade za dotično solo.

§ 3.

Začasno nameščeni učitelji se pomaknejo s prvim dnem meseca, ki pride za tistim, v katerem so prebili usposobljenostno preizkušnjo, začasno v V. činovni razred, ako službujejo na ljudskih šolah, a začasno v IV. činovni razred, ako so usposobljeni za meščanske šole in službujejo na meščanskih šolah.

Za stalne učitelje pa se imenujejo šele potem, ko se jim podeli stalno učno mesto. V drugo plačilno stopnjo V., oziroma IV. činovnega razreda pa napredujejo ne glede na to, ali so nastavljeni začasno ali stalno.

Ako se začasni učitelj ne poganja za stalno učno mesto, tako da ga ne zadobi v času petih let, odkar je prebil usposobljenostno preizkušnjo, mu mora višji šolski svet ne glede na zakonite predpise o za-

sedanju učnih mest odkazati stalno učno mesto.

Ako začasni učitelj zakrivi ali provzroči, da tri mesece ali še daljši čas ni zaposlen v šolski službi, se mu ustavi plača in ta doba, med katero ni bil zaposlen, mu ne šteje niti za napredovanje v činovne razrede in višje plačilne stopnje, niti za odmero pokojnine.

§ 4.

Namestni učitelji, ki še nimajo usposobljenostne preizkušnje, prejemajo za čas, ko namestujejo obolelega ali odsotnega učitelja, nagrado letnih 1600 K, ki se izplačuje za čas namestovanja v mesečnih obrokih, in sicer nazaj.

Vsi namestni učitelji imajo pravico do dejanskih potovalnih stroškov, in sicer za pot na službeno mesto, kamor so pozvani, in za pot, kadar odidejo odtod.

Povračilo nakaže potem, ko pregleda in odobri potovalni račun, višji šolski svet v Ljubljani.

II. Službeni prejemki veroučiteljev.

§ 5.

Kateheti na ljudskih in meščanskih šolah, ki so nastavljeni na stalnih mestih, prejemajo plače meščanskih učiteljev brez ozira na to, ali so nastavljeni na ljudskih ali meščanskih šolah.

§ 6.

Stalna mesta katehetov sistemizuje višji šolski svet v Ljubljani potem, ko je zaslial o tem škofijski ordinariat (konzistorij), v čigar cerkveno območje spada šolski kraj.

Obenem se tudi določi, na katerih ljudskih in meščanskih šolah mora katehet poučevati razen na oni, na kateri je nastavljen.

§ 7.

Katehetom se pri uvrstitvi v činovne razrede in v plačilne stopnje všteje službovanje v dušnem pastirstvu, ako so obenem učili veronauk na ljudskih in meščanskih šolah, in sicer tako, da se računajo tri leta dušnega pastirstva za dve leti učiteljstva.

§ 8.

Za katehete s stalno plačo se določa učna obveznost 20 ur, pri čemer šteje cerkveni govor pri šolski službi božji za dve uri.

§ 9.

Dušni pastirji, ki obenem uče veronauk, dobivajo v krajih, ki štejejo nad 80.000 prebivalcev, nagrado letnih 90 K za tedensko uro;

v krajih, ki štejejo manj nego 80.000, pa več nego 40.000 prebivalcev, nagrado letnih 80 K za tedensko uro;

v krajih, ki štejejo manj nego 40.000 prebivalcev, nagrado letnih 70 K za tedensko uro.

V enaki meri se določajo nagrade za nadštevilne ure stalnih katehetov.

§ 10.

Dušnim pastirjem, ki uče veronauk izven svojega stanovališča, gre potnina za tja in nazaj, in sicer 60 vinarjev za kilometer.

Ako morajo zaradi takega poučevanja obedovati izven svojega stanovališča, jim gre odškodnina letnih 160 K.

§ 11.

V § 8. in 9. navedene nagrade, potnine in odškodnine se izplačujejo naravnost dotičnim dušnim pastirjem, in ne župnijskim (kuracijskim) uradom, in sicer v poluletnih obrokih za nazaj.

Zahtevki naj se uveljavljajo po šolskem vodstvu pri deželnem knjigovodstvu v Ljubljani najkasneje do dne 15. januarja, oziroma do dne 15. julija vsakega leta.

Ti prejemki pa dospejo v plačilo dne 1. februarja, oziroma dne 1. avgusta vsakega leta.

III. Službeni prejemki za učitelje na zavodih za gluho- nemce ali za slepce.

§ 12.

Za učitelje na zavodih za gluho- nemce ali za slepce se določajo plače učiteljev na meščanskih šolah, ako se vzdržujejo zavodi popolnoma ali pretežno iz državnih sredstev ali pa od zakladov in ustanov, ki so v državni upravi. Ako dohodki zakladov in ustanov ne zadostujejo za pokritje osebnih prejemkov učiteljstva, se nedostatek plačuje iz državnih sredstev.

Vodja zavoda ima naslov »ravnatelj«.

IV. Službeni prejemki otroških vrtnaric in učiteljic za ženska ročna dela.

§ 13.

Učiteljice za ženska ročna dela na javnih ljudskih in meščanskih šolah in otroške vrtnarice na državnih otroških vrtcih, ki niso v zvezi z državnimi učiteljicami, služijo deset let provizorno in prejemajo za službeno dobo do petih let nagrado letnih 1200 K, za dobo od šestih let do desetih let nagrado letnih 1400 K.

Potem postanejo stalne, se pomaknejo v V. plačilni razred (glej § 1.) in napredujejo po nastopni razpredelnici:

Stopnja	Plača	Aktivitetna doklada v krajih			Službovanje v posameznih stopnjah
		z več nego 80.000 prebivalci	z manj nego 80.000 prebivalci	z manj nego 40.000 prebivalci	
v kronah					
V. razred	1600	576	504	432	4 leta
V. razred	1800	576	504	432	4 leta
V. razred	2000	576	504	432	4 leta
IV. razred	2200	768	672	576	4 leta
IV. razred	2400	768	672	576	3 leta
IV. razred	2600	768	672	576	3 leta
IV. razred	2800	768	672	576	3 leta

Voditeljice otroških vrtcev prejemajo opravilno doklado letnih 150 K.

Te določbe veljajo tudi za otroške vrtnarice in voditeljice občinskih otroških vrtcev, ako je državna naučna uprava na prošnjo občine prevzela plačevanje službenih prejemkov.

Pri uvrščanju otroških vrtnaric v činovne razrede in plačilne stopnje se všteva doba, v kateri so služile na prejšnjih deželnih, občinskih ali na otroških vrtcih družbe sv. Cirila in Metoda. Okrajni šolski svet določa, na katerih šolah morajo učiteljice za ženska ročna dela opravljati ta pouk razen na oni šoli, na kateri so nastavljene.

Višji šolski svet v Ljubljani pa določa v vsakem primeru posebe ali pa normativno potnino za potovalne učiteljice ročnih del.

V. Upokojitev učnega osebja. Pokojnine.

§ 14.

Učitelj se upokoji, ako se je preveč postaral, ali ako zaradi težkih telesnih ali duševnih hib ali drugih ozira vrednih razmer ni več sposoben opravljati svojih dolžnosti.

Upokojitev se izreče ali na prošnjo ali pa uradoma.

Učiteljem, ki so dovršili 37. leto službene dobe in 35. leto po usposobljenostni preizkušnji, ni treba dokazovati nesposobnosti za šolsko službo, ako prosijo za upokojitev.

§ 15.

Kdor se prostovoljno odpove službi ali jo samolastno popusti, izgubi pravico do pokojnine.

§ 16.

Pokojnina se računa po letni plači in po službeni dobi upokojenčevi.

§ 17.

Vštevna je tista letna plača, ki jo je užival učitelj neposredno, preden je bil upokojen.

Opravilne doklade ravnateljev, nadučiteljev, šolskih voditeljev in voditeljic otroških vrtcev se prištevajo plači.

Tudi del aktivitetne doklade se prištevava, kadar se odmerja pokojnina, in sicer:

za I. plačilni razred znesek . . . 560 K;
za II. plačilni razred znesek . . . 480 K;
za III. plačilni razred znesek . . . 400 K;
za IV. plačilni razred znesek . . . 320 K;
za V. plačilni razred znesek . . . 240 K.

§ 18.

Vštevna se tisti službeni čas, ki ga je kdo po usposobljenostni preizkušnji prebil v šolski službi. Doba pred usposobljenostno preizkušnjo se pa vračuna z dvema letoma.

Ako je učitelj prekinil službeno dobo, ne da bi bil sam zakrivil ali provzročil prekinitve, se všteje tudi prejšnja službena doba.

§ 19.

Tistim učiteljem na ljudskih in meščanskih šolah, ki ob času, ko se upokoje, še niso doslužili vštevne službene dobe desetih let, gre le odpravnina, katera se odmeri za službeno dobo do petih let z enojnim, za službeno dobo čez pet let pa z dvojnimi zneskom vštevni službenih prejemkov.

To pa ne velja, če se učitelj prostovoljno odpove službi ali če se disciplinarnim potom odpusti iz nje.

§ 20.

Pokojnina znaša po desetih brez prekinitve dovršenih službenih letih 40 odstotkov, za vsako nadaljnje leto pa 2-4 odstotka zadnjih vštevni službenih prejemkov.

Doba nad šest mesecev se šteje za polno leto.

Z učitelji, ki postanejo nesposobni zaradi boleznih ali telesne poškodbe, katere niso nalašč provzročili sami, se postopa, če so doslužili vsaj pet let, tako, kakor bi bili dovršili že deset službenih let.

§ 21.

Upokojuje se učiteljstvo ali trajno ali začasno. Učitelj, ki je začasno upokojen, mora po ukazu višjega šolskega sveta v Ljubljani zopet nastopiti šolsko službo, ako ni več tistega vzroka, zaradi katerega je bil upokojen, sicer izgubi pokojnino.

Tudi trajno upokojeni učitelj izgubi pokojnino, ako se iznova nastavi s stalno plačo v kaki stroki državne službe.

§ 22.

Učiteljem javnih ljudskih in meščanskih šol, ki so bili upokojeni do dne 31. decembra 1918., so pokojnine zvišane na zneske, ki jih kaže nastopna razpredelnica:

Pokojnina v kronah za učitelje:

Službena-doba	Za ljudskošolske učitelje	Za meščanske učitelje
10 do 15 let	1500	1800
16 do 20 let	2000	2300
21 let	2200	2400
22 let	2300	2600
23 let	2400	2800
24 let	2500	3000
25 let	2600	3200
26 let	2800	3400
27 let	3000	3600
28 let	3200	3800
29 let	3400	4000
30 let	3600	4300
31 let	3900	4600
32 let	4200	4900
33 let	4500	5200
34 let	4800	5500
35 ali več let	5100	5800

VI. Preskrbnine za vdove in sirote učiteljev.

§ 23.

Vdove in sirote učiteljev imajo pravico do preskrbnine samo, če bi umrli soprog, oziroma oče, sam imel pravico do pokojnine.

Zakonski otroci umrlih učiteljic, katerih ne morejo očetje vzdrževati, imajo enako pravico do preskrbnin.

§ 24.

Vdova učitelja, ki ob smrti še ni izpolnil desetega vštevnega službenega leta, dobi kakor odpravnino polovico zadnje vštevne letne plače, katero je dobival umrli soprog.

§ 25.

Ako je umrli soprog že izpolnil deseto vštevno službeno leto, gre vdovi vdovnina, in sicer:

a) vdovi ljudskošolskega učitelja, ki je služil 10 do 15 let, v znesku l. 1000 K; ki je služil 16 do 25 let, v znesku l. 1200 K; ki je služil 26 in več let, v znesku l. 1400 K;

b) vdovi učitelja na meščanski šoli, ki je služil 10 do 20 let, v znesku l. 1200 K; ki je služil 21 do 30 let, v znesku l. 1400 K; ki je služil 31 in več let, v znesku l. 1800 K.

§ 26.

Če je bil zakon sklenjen že v pokoju ali če je bil ločen pred soprogovo smrtjo po krivdi soprogini, vdova nima pravice do vdovnine.

§ 27.

Ako se vdova zopet omoži, si sme pokojnino pridržati za zopetni vdovski stan, ali pa vzeti dveletni znesek vdovnine kot odpravnino.

§ 28.

Za zakonske otroke ali za otroke, pozakonjene s kesneje sklenjenim zakonom, gre učiteljevi vdovi, ako ima ona sama pravico do vdovnine, ne glede na število otrok, vzgojevalnina; ta znaša za vsakega otroka, ki je v njeni preskrbi, peti del vdovnine.

Normalne preskrbnine vdove in otrok v pokoju umrlega učitelja ne smejo skupaj presežati normalne pokojnine umrlega učitelja, a tudi ne znašati manj nego letnih 800 K.

§ 29.

Vzgojevalnina se ustavi, ko otrok do-
vrši 20. leto, po tem času pa le v posebne-
ga ozira vrednih primerih.

§ 30.

Ako učitelj ne zapusti vdove ali če ta
nima pravice do pokojnine (§ 26.), gre
vsem njegovim neposkrbljenim otrokom,
ki še niso dovršili 20. leta v primeru § 24.
ravno toliko odpravnina. V primeru § 25.
pa jim gre sirotinska (konkretalna) pre-
skrbnina v skupnem znesku polovice one
vdovnine, ki jo je prejela njih mati ali
mačeha, oziroma ki bi ji pristojala po
§ 25.

Ako pa bi vsota normalnih vzgojeval-
nin, ki bi šla materi po § 28., presežala
znesek sirotinske (konkretalne) preskrb-
nine, je nakazati presežek kot doklado k
sirotinski (konkretalni) preskrbnini po
glavah. Kadar kak otrok izgubi pravico
do prejemanja, odpade znesek nanj pripa-
dajoče vzgojevalnine, dokler oni večji zne-
sek ne izgine popolnoma ter ne ostane sa-
mo sirotinska (konkretalna) preskrbnina v
popolnem znesku.

Ako sta bila oče in mati učitelja, gre
otrokom konkretalna preskrbnina po ti-
stem roditelju, ki je dobival večjo v pokoj-
nino v številno plačo.

Sirotinska (konkretalna) preskrbnina
neha šele z dnem, ko ni več nobenega ne-
poskrbljenega otroka pod dovršenim 20.
letom.

§ 31.

Ako se učiteljeva vdova zopet omoži,
dobe otroci umrlega učitelja namesto vz-
gojevalnin konkretalno preskrbnino. Ako
si pa učiteljeva vdova za primer, da bi
iz novega zakona zopet ovdovela, pridrži
pravico do svoje vdovnine, se razteza ta
pridržek tudi na vzgojevalnino, tako da v
tem primeru takoj preneha konkretalna
preskrbnina.

§ 32.

Vdova in otroci v dejanski službi
umrlega učitelja kakor tudi otroci take
učiteljice imajo pravico, še četrta leta po-
rabljati naturalno stanovanje.

§ 33.

Užitki zemljišča, ki po kakem volilu
ali po volji šolske ali krajevne občine ali
iz drugega pravnega naslova služijo za pri-
boljšek učiteljskega mesta, gredo dedičem
v dejanski službi umrlega učitelja samo,
če je umrl med dnem 1. junija in dnem 31.
oktobra.

Razen tega imajo dediči le pravico do
povrnitve tistih stroškov, ki so se izdali za
pridobivanje teh užitkov.

§ 34.

Zaostalim svojcem učiteljevim, tudi
ako je umrl v pokoju, gre posmrtna četrt
v trojnem znesku mesečne pristojbine, ki
jo je pokojnik nazadnje prejel kot akti-
vitetne užitke ali kot pokojnino.

Posmrtna četrt gre, kadar umre uči-
telj, vdovi ali pa, ako bi nje ne bilo, za-
konskim potomcem pokojnikovim; ako
umre vdova učiteljica, gre posmrtna četrt
njenim zakonskim potomcem.

Če bi ne bilo vdove ali zakonskih po-
tomcev, se sme izplačati posmrtna četrt
tudi drugim osebam, ki dokažejo, da so
stregle umrlemu pred njegovo smrtjo ali
plačale pogrebne stroške iz svojega.

§ 35.

Država je prevzela plačevanje dav-
kov, službenih taks, pristojbin za podeli-
tev služb in kolkovnine, ki bi se morale
pobirati od službenih prejemkov učitelj-
stva. Tudi se ne odreja plačevanje pokoj-
ninskih prispevkov. To vse velja le toliko
časa, dokler so tudi državni uradniki opro-
ščeni teh vplačil.

VII. Splošne in izvršilne do-
ločbe.

§ 36.

Vse določbe te naredbe, v katerih se
govori o učiteljih, veljajo tudi za učitelji-
ce, če že ni iz vsebine razvidno, da se mo-
rejo nanašati samo na učitelje.

§ 37.

Ta naredba velja pričeni z dnem 1. ja-
nuarja 1919.

Obenem se razveljavljajo vsi zakoni,
vse naredbe in vsi razglasi in predpisi, iz-
dani sporazumno z deželnimi odbori, ki so
uravnavali službene prejemke in pravne
razmere učiteljstva na ljudskih in meščan-
skih šolah ter na otroških vrtcih v bivših
vojvodinah Štajerski, Koroški in Kranjski
in v bivši pokneženi grofiji Goriški in Gra-
diščanski, kolikor so v protislovju z dolo-
čili te naredbe.

Naredbo izvede višji šolski svet v
Ljubljani.

V Ljubljani, dne 14. febr. 1919.

Dr. Brejc s. r., predsednik.

Dr. Žerjav s. r., podpredsednik.

Prelat Kalan s. r., Dr. Ravnihar s. r.

Dr. Verstovšek s. r.

TONE GASPARI:

Čiščenje.

Na vsakem polju in od vseh strani hiti
duh časa s polno paro, in kar ni zagrnega
ga v trdo odtujevalno tradicijo ravni-
ubeglega avstriizma, se pridruži tem no-
vim smerem z veselimi srcem in delavno
roko. Na teh različnih postajah čiščenja pa
stoji še velikanska stara stavba, okorna,
pa tako nabito polna ljudstva, da je vsak
trud, vsaka beseda preslaba mahoma po-
tegniti tudi to maso za seboj v novi čas.

Kdo izmed naših fantov in mož ni ti-
čal v avstrijski uniformi in lomil vojaške-
ga službenega jezika? Kdo izmed teh pa
je slekel z avstrijsko uniformo tudi ukore-
ninjene besede in izraze, zmes raznih je-
zikov in narečij! To je polje, kjer se še ni
zastavilo pluga, kjer ni še novih, svežih
brazd, dasi je seme že pripravljeno!

Slednja vas je polna »odpuščenih«,
ki ne prinašajo s seboj le vojaških odpust-
nic, temveč tudi večhibne izraze prejšnje-
ga službenega jezika, ki so tako ukoreni-
njeni v njihovem pogovoru, da je vsaka
druga beseda oblečena v smešno tuje kri-
lo. Vsi ti izrazi prihajajo ob vsaki priliki
med ljudi, tudi med mladino; še celo po-
nosni so na to, da so se »naučili nemško«.

V vojaških uradih se sicer pometa, to-
da le po papirju!

Skoro vsi, bodisi moštvo ali častniki
pa lomijo še vedno stare bedaste izraze in
celo take, za katere jim je slovenski izraz
blizu. Ne tajim, težko se je odvaditi temu,
ker večkrat ni trenutno slovenske besede
na jeziku; pomislimo pa, da se v osebnem
in uradnem občevarju ni storilo do-
zdaj niti toliko, kolikor zahteva ugled po-
sameznikov, kaj šele čut narodnosti. Ne-
kaj truda je treba, in pouk v vojašnicah
bo povsem drugačen — saj navadno po-
učujejo moštvo častniki, inteligenti, ki jim
je treba le nekoliko pomisliti, da ne pre-
stopijo mej pravega izraza. Prvi pouk pa,
ki je najvažnejši, naj moštvo nudi priliko,
da se tudi ono v odgovorih izraža ne sa-
mo vprašanju pravilno, temveč tudi slo-
vensko. Zakaj če tu ne posežemo takoj s
krepko roko vmes — ker le tako lahko
upamo, da se sčasoma odpravi ta spake-
drana govornica — potem bo vsak trud za
leta zaman.

Tako v vojašnicah! Pa tudi naše va-
si so v tem oziru še vojašnice, oziroma
voj. bolnice!

Edini zdravnik, ki bi zajezil pot tej
reki starih navad, je poleg resnih izobra-
ževalnih društev tudi učiteljstvo. Ni po-
treba šole in načrtov; v pogovoru samem
opozorimo ljudi na hibe, v osebnem ob-
čevarju otrešimo zdravo drevo s krepkim
zdravilnim izrazom gnilega sadu, ki ga je
rodil prisilni jopič večletne vojne. Znabi-
ti enkrat v mesecu pa povabimo fante in
može k sestanku in jim tam predočimo
vse posledice, ki jih rodi tak kvarjezik.
Poudarjamo posebno, da je v nevarnosti
tudi mladina, ki pije take besede kakor
goba in ne izpusti, dokler je ne iztisne
odločna pest.

Tako bi se odpomoglo zlu in sistema-
tično vračalo zdravje našemu jeziku!

Nemščina.

Strmeč sem čital odredbo višjega šol-
skega sveta glede pouka nemščine kot ne-
obveznega predmeta: tri ure na teden, spa-
dajoče v učiteljevo obveznost. Zaman sem
pričakoval v št. 6. ugovora. Danes ga sicer
najdem v »Sl. N.« št. 33. Ne morem mu
ugovarjati. Gledam pa še dotično odredbo
od druge strani. To nepotrebno muko nam
nalagajo po končanem pouku v obveznih
predmetih, kakor se ponuja po kaki obilni
pojedini še raznih slaščic kot nameček. Po
5. do 6. izdatnih urah se učitelj ubijaj še z
»neobveznim predmetom« in to zastonj.
Ali ni to naravnost tlaka? In komu naj
tlačanimo že dovolj utrjeni? Morda naši
ljubi domovini? Kaj še! Tlačanimo naj
našim zakletim sovražnikom, ki so nas v
Avstriji po zlodejski zasledovali in nam po
največji možnosti grenili že itak trpko živ-
ljenje. Tlačanimo naj ljudem, ki si še upajo
v Jugoslaviji rabiti prijazne priimke: »ju-
goslovanski hujskači«, »vindiše pakaž«
itd., itd.

Naše veselje nad regulacijo pač ni
smelo ostati nekaljeno. Ko bi gospodje
vsaj bili pomislili, da delajo s to »nalogo«
— bolje »nadlogo« — onemu učiteljstvu, ki
bo primorano poučevati nemščino, veliko
krivico nasproti onim, ki bodo tega bre-
mena prosti! Kdo se naj poteguje za služ-
bo v obmejnih krajih, če ve, da bo tam
moral tlačaniti tri mučne, brezplačne ure
na teden svojim klevetnikom na lubo? Ali
nimamo učitelji v obmejnih in neišku-
tarskih krajih že dovolj neprijetnosti druge
vrste »brezplačno«? Nekaj jih že dobite
označenih v našem listu!

Dovolite mi čisto preprost primer:
Moja žena si je nekoč kupila obleko za že

določeno ceno. Želela je majhen dodatek.
Dobila ga je, a morala ga je — plačati. Po-
polnoma umljivo, kaj ne? Ako že hoče
kdo nemščino kot »dodatek« k obveznim
predmetom, naj ga plača. Znano mi je, da
dobe delavci v tvornici za vsako čezurno
delo dvojno plačo, in to je gotovo pravič-
no, ker dotični delavec vkljub utrujenosti
žrtvuje še od svojega prepotrebne-
ga počitka. Učitelj pa po končani šoli navadno
ne more misliti na počitek, saj ima še
mnogo opravil za šolo, o katerih javnost
navadno ne ve nič. Naj se ga torej ne
muči z nepotrebno tlako! Ako je pa nem-
ščina kot »neobvezni predmet« neizogib-
no (?) potrebna, naj preskrbe oni, ki to
žele, dotičnemu učitelju za vsako tako uro
tudi dvojno plačo!

Dovolj je, da smo več kot preveč tla-
čanili avstrijskemu nenasitnemu molohu.

Iz naše organizacije.
Skupne zadeve.

Članstvo Zaveze.

Na mnogoteri vprašanja prijavljamo
število članov Zaveze po stanju z dne
1. t. m.: 1. Belokranjsko učiteljsko društvo
— 42 (lani 38); 2. Brežiško-sevniško — 60
(lani 50); 3. Celjsko — 85 (lani 89); 4.
Goriško — letos nič; zasedeno ozemlje
(lani 107); 5. Gornjegrajsko — 29 (lani
25); 6. Kamniško — 37 (lani 23); 7. Ko-
čevsko slovensko — 29 (lani 23); 8. Kon-
jiško — 37 (lani 27); 9. Kozjansko — 30
(lani 28); 10. Kranjsko — 69 (lani 33);
11. Laško — 74 (lani 64); 12. Št. Lenardsko
— 34 (lani 30); 13. Litijsko — 42 (lani ni
prijavilo članov); 14. Ljubljansko — 77
(lani 44); 15. Ljutomursko — 54 (lani 38);
16. Logaško — 9; zasedeno ozemlje (lani
40); 17. Mariborsko — 85 (lani 51); 18.
Novomeško — 41 (lani 27); 19. Ormoško
— 40 (lani 35); 20. Krško pedagoško —
95 (lani ni prijavilo članov); 21. Postojnsko
— letos nič; zasedeno ozemlje (lani 38);
22. Ptujsko — 99 (lani 45); 23. Radovljiško
— 47 (lani 17); 24. Savinjsko — 33 (lani
30); 25. Slovenjebistriško — 36 (lani 22);
26. Sežansko — letos nič; zasedeno ozemlje
(lani 49); 27. Slovenjegrajsko — 27 (lani
20); 28. Slovensko za Istro — letos nič;
zasedeno ozemlje (lani 53); 29. Slovensko
za Koroško — 33 (ustanovljeno 8. decembra
1918); 30. Šaleško — 31 (lani 28); 31.
Šmarnsko-rogaško — 51 (lani 52); 32. Tol-
minko — letos nič; zasedeno ozemlje
(lani 59); 33. Tržaško — letos nič; zase-
dno ozemlje (lani 159); 34. Vipavsko —
letos nič; zasedeno ozemlje (lani 30); 35.
Za Ljubljansko okolico — 40 (lani 11);
skupaj 1366 (lani 1385).

Kakor vidimo, so letos vsa Zavezina
društva — razen celjskega in šmarnsko-
rogaškega — napredovala, in sicer neka-
tera prav izdatno. Enako bi gotovo napre-
dovala tudi društva, ki so sedaj v zase-
denem ozemlju; a če vzamemo le število
lanskih članov (535), dobimo 1901 članov.
To število se bo kmalu dvignilo nad 2000,
ker nam poročajo posamezna društva, da
se novi člani še vedno prijavljajo! — Pri-
rastke bomo sproti objavljali, da bo vsak
naš član vedno vedel, koliko nas je v
Zavezi.

Le pogumno in zavedno naprej!

Vodstvo Zaveze.

Nabavni prispevki.

Vodstvo Zaveze je že storilo primerne
in potrebne korake za pridobitev nabavnih
prispevkov. O uspehu bomo svojedobno
obvestili svoje članstvo.

Vodstvo Zaveze.

Društvo vpokojenega učiteljstva je
imelo svojo odborovo sejo dne 13. t. m. ob
navzočnosti vseh članov. Predsednik B.
Krenner otvori sejo kakor običajno ter
veli tajniku, da poroča. Tajnik prečita
dospete in odposlane spise, med katerimi
je tudi doposlana odobritev Narodne vlade
za izpremenjena pravila na izrednem
občnem zboru dne 15. oktobra p. l. — Da-
lje pove, da se je A. D. izplačala pogrebna
podpora v znesku 132 K. — Dne 27. de-
cembra se je odposlalo 33 sprejemnic novo
pristopivšim članom. Nekemu članu se je
dostavil priziv, ker je najbrže pozabil
vplačati. — Odpošlje se tudi prošnja na
znano hranilnico za podporo. — Blagajnik
je poročal, da šteje društvo sedaj 133 pra-
vih članov; med temi jih je 5 v okupira-
nem ozemlju, ki ne morejo todobno kores-
pondirati z društvom, niti mu vpošiljati
vsot. Blagajnik predlaga tudi, da se vdovi
Wisiakovi izplača 188 K pogrebne pod-
pore po pokojniku, kar se soglasno spre-
me in odobri. V društvo so bili za člane
sprejeti: Fr. Bajt, šolski ravnatelj v p., z
Goriškega, Sim. Meglič, nadučitelj v p., na
Vranskem, Ivana Škrjančeva, učiteljica v
pok., iz Štajerske, in Josipa Janežičeva,
vdova mestnega učitelja v Ljubljani. —
Nasvet blagajnika, da se dajo pravila ti-
skati v 300 izvodih, se sprejme soglasno.
— Trem učiteljem deputatom se dovoli
nekaj prispevka za potovalne stroške, ki
naj bi pospešili tem hitrejšo sankcijo novi

uredbi učiteljskih plač. — Društveni taj-
nik.

Društvene vesti.

+ Ljubljansko učiteljsko društvo je
imelo dne 16. februarja prav dobro obi-
skan občni zbor. Predsednik Dimnik otvo-
ri zborovanje s prijaznim pozdravom na
vse prisotne, izražajoč sves veselje nad
mnogobrojno udeležbo, ki priča, da se uč-
teljstvo zaveda v polni meri svoje stanov-
ske organizacije, ki je prišla v naši novi
demokratski državi do popolne veljave. Mi-
nuli so tisti nesrečni in krivični časi, ki so
nas tlačili k tlom in nam zabranjevali vsa-
ko svobodno gibanje. Predsednik pozdravlja
s posebnim zadovoljstvom navzoče
mlajše učiteljstvo, ki nam zbuja veselo na-
do, da se nam ni bati za bodočnost naših
organizacij. Dalje se spominja predsednik
preobrata v našem državnem ustroju ter
z velikim navdušenjem pozdravlja našo
novo svobodno državo Jugoslavijo, kralja
Petra in demokratskega regenta Aleksan-
dra. Z ostrimi besedami kritikuje krivično
vlado bivše Avstrije, ki Slovanom ni dala
nobenih pravic, pač pa nam nalagala raz-
na bremena in dolžnosti. To krivično vla-
danje je imelo svojega reprezentanta tudi
v bivšem deželnem šolskem svetu, ki je
sporazumno s podrejenimi mu okrajnimi
šolskimi nadzorniki preganjal v prvi vrsti
zavedno, narodno čuteče napredno slo-
vensko učiteljstvo ter uničeval slovensko
šolstvo. V dokaz navaja predsednik krivi-
ce, ki so se godile ljubljanskemu učitelj-
stvu in šolstvu. Disciplinarne preiskave
so bile na dnevnem redu. Kdo je v prejš-
njih časih, ko je vodil ljubljansko šolstvo
Fr. Levec, šilšal kaj o disciplinarnih pre-
iskavah ljubljanskega učiteljstva? Nad-
učitelj Crnagoj, vzor učitelja in vrtjarja,
je bil discipliniran, ker se je zavzel za ne-
ko remuneracijo ljubljanskemu učiteljstvu.
Deset učnih mest na ljubljanskih šolah je
bilo oddanih proti volji in proti predlogu
mestnega šolskega sveta. Propadli so iz-
kušeni oženjeni nadučitelji — vojaki z
dvajsetimi in več službenimi leti, nekateri
iz izpiti za meščanske šole, in dobili so
službe mladi učitelji — samci, ker sta tako
hotela dr. Šusteršič in njegov zaupnik
nadzornik. Učiteljice in učitelji z izpitom
za meščanske šole so se dosledno prezir-
ali, čeprav jih je mestni šolski svet do-
sledno priporočal. Začasno vodstvo na
osemrazednici v Sp. Šiški se je poverilo
profizakonito najmlajšemu učitelju s šesti-
mi službenimi leti, prezrt je pa bil najsta-
rejši učitelj z dvajsetimi službenimi
let, ker sta tako želela dr. Šuster-
šič in njegov zaupnik. Pa to še ni bilo
dovolj. Da postane krivica še večja, je
bil ta začasni voditelj imenovan na tem
mestu za stalnega nadučitelja extra sta-
tum — čujte in strmite. — brez razpisa!
Tako se je vladalo v bivši Avstriji,
zato hvalimo Boga, da je razpadla, in vrag,
ki je v njej vladal, naj sedi na njenih raz-
valinah na vekov vek!

Predsednik priporoča mlajšemu uč-
teljstvu, naj se pridno pripravja za izpit
za meščanske šole, zakaj časi, ko so uč-
teljstvo za meščanskim izpitom prezirali, so
minuli.

Iz tajnikovega poročila posnamemo,
da je imelo društvo v minulem letu 41 čla-
nov, v letošnjem letu je pa naraslo števi-
lo članov že na 77. Društvo je pristopilo
k Učiteljski tiskarni kot zadružni član, za
Zavezini sklad je pa darovalo 50 kron.

Ko se je z odobravanjem sprejelo bla-
gajnikovo poročilo, se je nasvetovalo, naj
društvo deluje za centralizacijo šolstva v
Jugoslaviji, in sicer naj bi se to izvršilo
v obliki primernega okvirnega zakona. Ko
so se sprejeli še nekateri drugi predlogi,
ki se tičejo aprovizacije in sestave mest-
nega šolskega sveta, nam je podal tov.
G a n g l osnutek novega šolskega zakona,
ki je prisotnim jako ugajal. V odbor so bili
izvoljeni: Jakob Dimnik, predsednik; Vita
Zupančičeva, namestnica; Josip Ambro-
žič, tajnik; Friderik Repovš, blagajnik;
odborniki: Anton Likozar, Fran Skulj in
Josip Tratar.

+ Učiteljsko društvo za radovljiški
okraj ima svoj II. sestanek v četrtek,
27. svečana t. l., v Slov. Bistrici. Pred-
sednik Jos. Sabati je pozdravil lepo števi-
lo navzočih, ter v svojem govoru nagla-
šal, da se to zborovanje vrši prvič v svo-
bodni državi, ki smo jo dosegli mnogo
preje in mnogo lepšo in močnejšo, kot
smo jo kdaj domnevali. — Sicer je ravno
učiteljstvo že davno visoko dvigalo pra-
por Jugoslavstva; ravno mi napredni
učitelji smo bili med prvimi, ki smo tudi
na zunaj kazali svoje jugoslovansko lice.
— Govornik se spominja številnih lepih
in veličastnih Zavezinih zborovanj, na ka-
terih so se kovali lepi načrti za srečnejšo

bodočnost jugoslovanskega naroda; a gradilo se je na njih le kulturno edinstvo Jugoslovancev; na političko enotnost in samostojnost se ni mislilo, izvzemši nekatere smeje mlade politike, ki se jih pa je smatralo zaradi tega za fantaste. A danes so njih proročanja uresničena. Nadalje omenja našo zasužnjenost v temnih 4 letih vojne, kjer smo pod nevdržnim pritiskom morali opravljati dela, pri katerih smo čestokrat zardevali. To so bili kruti dnevi za nas, težki in žalostni; v njih se zrcali naše najgloblje ponižanje.

Izvezto malo nečastnih izjem, pa učiteljstvo vendar lahko trdi, da je izšlo iz svetovne vojne ne o m a d e ž e v a n o, medtem ko je večina drugih stanov obogatela in si polnila skrinje z bankovci, je mnogokateri izmed nas stradal, hodil v oguljeni obleki in zlezal v dolgove. A vse to pa nam ljubavi do dela ni vzelo. Z mladeniškimi ognjem in velikim požrtvovanjem stoji neomahljivo danes učiteljstvo ob narodnem vstajenju in prerojenju pri svojem kulturnem delu. — Veseli ga, pravi nadalje, da Narodna vlada tudi upošteva velik kulturni pomen našega dela ter ga primerno nagraduje. Ko predsednik pozdravi še navzoče tovariše, ki so bili zaradi krute vojne odtrgani svojemu poklicu, ter se spomni še onih, ki so morali položiti svojo mlado in upolno življenje na krvni oltar tujcev, otvori zborovanje. — Tajnica prečita zadnji zapisnik; nato se zasliši poročilo o delovanju društva v minulem letu 1918 in ono o delegacijskem zborovanju Zaveze v Ljubljani dne 4. septembra 1918. — Blagajničarka poroča glede gmotnega stanja društva. Vsa poročila se odobruje vzamejo na znanje. Pogovori se nadalje še zadeva o pobiranju za učiteljski podporni vojni sklad ter tozadevno primerno določa. — Zborovanje se konča s tem, da se poveri vodstvo društva za leto 1919 spet staremu odboru brez vsake izpremembe. — Na to se podajo vsi zborovalci v Narodni dom k predavanju, ki ga je imel pesnik Fran Albrecht o Ivanu Cankarju. — Predavatelj nam je očrtal Cankarjev duševni razvoj, kakor se nam javlja v njegovih delih od začetniške »E r o t i k e« do labodnice njegovega življenja »P o d o b i z s a n j e«. Pokazal nam je smeri, v katerih se je gibal pisatelj duh, analiziral nam njegovo satiro in Cankarja-bojevnika ter podal iz črno sliko njegove borbe z družbo, govoreč o razdoru med zunanjim svetom in duševnostjo, o tem tragičnem konfliktu v življenju slehernega umetnika. Na podlagi filozofskih dedukcij nam je osvetlil Cankarjevo veliko osebnost, pomen njegov v naši književnosti, njega razmerje do svetovnega slovstva in lepoto njegovih del. Globoko zasnovano predavanje je dobilo v nas pazne poslušalce.

Petje je zaključilo ta naš lepo uspeši sestanek. — ti.

+ **Ptujsko učiteljsko društvo** je zborovalo dne 6. februarja ob jako dobri udeležbi. Pogrešamo le še malo tovarišev in tovarišic v naši organizaciji. Vsi ti so vabljeni, da čimprej izpopolnijo naše število.

Zborovanje je bilo prav živahno, sodelovanje pri debatah in predlogih mnogoštevilno. Predavanje tov. Rozbauda »Iz spominov jugoslovanskega legionarja« je, žal, moralo izostati, ker ni bilo pričakovanih skioptičkih slik. Odškoduje nas zato prihodnje zborovanje, ki nam prinese kot dve aktualni predavanja: izostalo tov. Rozbauda in predavanje tov. Karbaša »Kako poučujem zgodovino v sedanjih časih?«

Tov. Zuderjeva nam je poročala o ustanovitvi podružnice ženskega društva v Ptuj in nam razlagala pomen društva s takim uspehom, da je večina navzočih pristopila k društvu bodisi kot članica ali kot podpornik.

Iz sprejetih predlogov je posneti, da ima učiteljstvo ptujskega okraja sledeče težnje:

1. da se izboljša mladim, zlasti od vojakov prišlim učiteljem gmotni položaj;
2. da bi se štela učiteljem vojakom vojna leta dvojno;
3. da odpravi Jugoslavija poletno oproščanje učencev,
4. da nas pošlje višji šolski svet v počitnicah v Zagreb ali Belgrad učiti se srbohrvatskega jezika. Akademična menza bi nas možno prehranjevala in dijaška stanovanja bi nas lahko vzela pod streho. (Za sedaj zaprosimo profesorja-strokovnjaka za predavanje, ki nam označi način, kako se samouko pripravljamo na tečaj.

S temi svojimi težnjami se obrnemo do Zaveze, da jim izpolnjuje izpolnitev.

Po zborovanju smo volili zastopnika v okrajni šolski svet. Izid volitve je bil zaupnica dosedanjemu zastopniku tov. Klemenčiču. Izmed 48 glasov jih je prejel 47.

Prihodnje zborovanje je dne 6. marca ob 11. uri dop. Od 10. do 11. ure je pod vodstvom tov. Šerone pevška vaja.

Kronika.

= **Sklicanje narodnega predstavništva v Belgradu.** Ministarstvo za pravno ustavotvorne skupščine in iznačenje zakonov kraljestva SHS je sporočilo deželni vladi v Ljubljani z odlokom št. 86 z dne 14. februarja, da je ministrski svet sklenil na svoji seji dne 14. februarja narodno predstavništvo sklicati na 1. marca 1919. Zasedanje bo v Belgradu. Vlada je storila vse, da odpravi obstoječe težkoče, in je upati, da se bo to posrečilo do sestanka narodnega predstavništva. Velike ovire so le še zaradi stanovanj, oziroma prenočevanja. Skrbelo se pa bo, da bodo sobe na razpolago. Priporočljivo pa je, da vzamejo gospodje poslanci s seboj najnujnejše posteljno perilo in odejo. Sovražnik je namreč popolnoma oplenil naše glavno mesto.

= **Ministrski podpredsednik dr. Korošec za našo deco.** Iz Belgrada poročajo z dne 15. t. m.: Pod predsedstvom ministrskega podpredsednika dr. Korošca so se začele danes v Belgradu konference za priredbo načrta o državni zaščiti dece. Konference se udeležujejo razni oddelni načelniki ministrstev in zastopniki deželnih vlad hrvatske, dalmatinske, bosenske in člani uprave društva za zaščito jugoslovenske dece.

= **Ustanovitev nižje rudarske šole v Ljubljani.** Na sedanjem ozemlju Slovenije je zaposlenih v rudnikih nad 200 rudniških paznikov, ki morajo skrbeti v prvi vrsti za varstvo delavcev. Ti pazniki so se vzgajali doslej v nižjih rudarskih šolah v Celovcu in Ljubnem na Štajerskem; vstop v in obovani šoli je bil Slovincem jako otežkočen. Zato je na vsem jugoslovanskem ozemlju, zlasti v Bosni, mnogo tujerodnih rudniških paznikov. Imenovani štota bili med vojno zaprti, nekaj nemških paznikov so odslovili: posledica je silno pomanjkanje rudniških paznikov. Deželna vlada je sklenila, da se ustanovi s 1. oktobrom 1919 v Ljubljani nižja rudarska šola, obstoječa iz pripravljalega tečaja, ki se otvori letos, in iz strokovnega tečaja za rudarstvo, ki se otvori čez eno leto. Za ravnatelja se imenuje predstojnik velenjskega premogovnika inženir Jaroslav Pizák in se mu naroči, da sestavi podrobno učni načrt in proračun stroškov. — Ta šola bo prva te vrste v Jugoslaviji, ki jo bodo obiskovali gotovo tudi Srbi in Hrvati.

= **Protest »Slovenske Matice« proti Italijanom, ki so nasilno zasedli slovensko ozemlje.** Odbor »Slovenske Matice« v Ljubljani kot reprezentant prve slovenske kulturne institucije odločno ugovarja proti zasedanju naših pokrajin, ki niso bile nikoli laške.

= **Šulferajnske in nemške šole — razpuščene.** Iz Maribora nam poročajo z dne 18. t. m.: Z ozirom na dokazano dejstvo, da so imele šulferajnske in nemške šole le malo nemških otrok, marveč so v prvi vrsti potujčevala slovensko deco, je okrajni šolski svet na prvi svoji seji soglasno sklenil, da te šole razpusti, nemško učiteljstvo odstavi in ga nadomesti s slovenskim učiteljstvom.

= **Ponemčevanje.** Iz Maribora nam pišejo: Štetje na nemških oziroma šulferajnskih šolah je pokazalo, kako malo nemških otrok je obiskovalo te šole in koliko pretežno večino slovenskih otrok so ponemčevali. Štetje v Zlatnjem vrhu pri Cmureku je odkrilo, da je bilo od 220 vsolanih otrok samo 40 nemških. Vsi drugi so bili Slovenci.

= **Šolstvo na Goriškem.** Poročajo nam: Več mesecev šole na Goriškem sploh niso bile odprte. V Trstu in v Gorici še danes nimajo slovenski otroci nobenega pouka. Po kmetih tupatam poučujejo v slovensčini, velik del šol je še vedno zaprt. Italijani poizkušajo uvesti italijansko poučevanje, čemur se ljudstvo v vsi silo upira. Cesar ne dosežejo s silo, izkušajo doseči s sleparstvom. Po vaseh prirrejšajo dečaje za italijanščino, obiskovalcem nudijo slaščice, hrane in raznovrstnih priboljškov; na drugi strani terorizirajo starše. To delajo v Nabrežini, Avbru na Krasu in drugod. V nekaterih vaseh morajo učitelji poučevati italijanščino kot obvezen predmet. V Dornbergu so zasedli šolo, na katere procelju se blišči sedaj napis »Scuola elementare«. V šoli naj bi poučevali v italijanščini, toda pouk se ne vrši, ker nihče ne prihaja v šolo. Pred šolskim vhodom stoji dan na dan straža z nasajenim bodalom. Tudi šola v Prvačini je zaprta, ravno tako drugod. Da pridobe šolsko deco na svojo stran, se Italijani poslužujejo vsakega sredstva. Opaža se, da postopajo sedaj v vseh krajih po sledeči metodi: Otroke čakajo vojaki pred šolskim poslopjem, po končanem pouku jih zberejo v skupine, odvedejo v kuhinje in jih tam nasitijo, pri tem pa jih učijo italijansko in silijo vzklikati: »Eviva l' Italia!« — V resnici: lepa je kultura italijanskega imperializma!

= **Preklic izključenja nenemških dijakov z dunajskih visokih šol.** Z Dunaja poročajo z dne 16. februarja: Zastopniki nenemških dijakov so se zglasili v petek drugič pri državnem kancelarju dr. Rennerju, ki jim je podal naslednjo izjavo: Izključitev nenemških dijakov z dunajskih visokih šol je že preklicana. Rektorati posameznih visokih šol so že dobili tozadevna navodila. Tudi izključitev jugoslovanskih dijakov zaradi dogodkov v Mariboru se je izpremenila v toliko, da so slovenski dijaki izključeni samo za tekoči semester in da se lahko vpjšejo zopet v prihodnjem semestru. Ustanovil se bo po visokih šolah poseben dijaški odsek v te svrhe. Da se odpomore pomanjkanju učnih oseb, se bodo nastavljali novi profesorji. Ker so sedanji prostori posameznih visokih šol že premajhni, se bodo v učne svrhe priredila ravna javna poslopja. Iz krogov visokošolskih profesorjev se je zvedlo, da je dal iniciativo za izključitev nenemških, zlasti pa jugoslovanskih dijakov predstojnik visokošolske pisarne dr. pl. Blumauer Montanave.

= **Novo hrvaško učiteljišče.** V Čakovcu otvorijo dne 1. marca t. l. hrvaško učiteljišče.

= **Slikarska šola v Osjeku.** Akademski slikar Slavko Tomerlin otvori 15. februarja t. l. v Osjeku slikarsko šolo. V ta namen mu je odstopil klub hrvaških pisateljev v Osjeku eno dvorano ljudske šole v Lovački ulici.

= **Odlikovanje.** Znani italijanski pesnik Gabriele d'Annunzio je imenovan za častnega doktorja rimskega vseučilišča.

= **Nemški časopisi v latinici.** Iz Haaga poročajo: V nemškem področju, ki so ga zasedli Belgijci, morajo odslej izhajati vsi nemški časopisi v latinici.

Polemika.

Četrtri »razpisane službe«.

Ni mi žal danes in mi ne bo nikoli poslej, da sem kdaj pisal uredniku »Učit. Tovariša« in mu pojasnil krivico, ki se je delala — in se še dela neprestano — našemu učiteljstvu iz okupiranega ozemlja z razpisi služb iz vse neokupirane Slovenije v stalno nameščenje. In zakaj?

Tovariši in tovarišice! Nisem vrgel tega spornega jabolka med vas, ker mislite, da je begunsko življenje nekak »dolce far niente! O, nikakor ne! Povod temu je sklep, izvršen na seji viš. šol. sveta dne 17. januarja 1919 in ki je bil objavljen v 4. številki tega lista: »Glede razpisa praznih učiteljskih mest se sklene z ozirom na zasedenje logaškega in postojnskega šol. okraja počakati, da se bo lahko udeležilo razpisa vse učiteljstvo.« Na drugi strani so pa razpisi služb v stalno nameščenje iz neokupirane Slovenije, tedaj tudi iz koroške in štajerske Slovenije, ki sem jih čital v »Uradnih listih« in »Učit. Tov.« (Oprostite, tov. dopisnik 6 štev. »Učit. Tov.«, da ne poznam več Koroške in Štajerske, čeprav sta pred skoro štirimi meseci še eksistirali!) Zakaj se ne bi prav tako, kakor v kranjski Sloveniji počakalo z razpisi služb v stalno nameščenje tudi v koroški in štajerski in v ostali neokupirani Sloveniji? Zakaj naj bo to le za kranjsko Slovenijo pravilno? Ali ne izzveni to nekam tako-le: Učiteljstvo, kolikor te je toli srečnega, da si svobodno in te ne tlačijo italijanski imperijalizem, kompetiraj sedaj, ko se ti ni treba bati konkurence in konkuriraj pozneje po ratificiranem miru, ko bodo razpisane službe v »Julijski Benečiji«, z učiteljstvom, o katerem piše ta list v 6 številki, da je pouk v italijanščini povsod brezpogojno odklonilo, da je tolika zavednost ob silovitem pritisku obdovanja vredna in da ne smemo nikoli izgubiti takih ljudi! O katerem piše dalje — prav ista številka — da se stavi — kar je beguncev — višjemu šolskemu svetu na razpolago v začasno nameščenje v Sloveniji. — Mar naj to učiteljstvo onstran in tostran demarkacijske črte trpi eno krivico več, z današo iz lastnih vrst? Iz lastnih vrst! — Joj, to boli!... In ta tretjina učiteljstva naj bi bila brezpravna? Nikjer in nikdar ne! — Krivico, ki je nista popravila dopisnika niti v 6. in niti 7. številki tega lista, bodo izkušali popraviti naši zastopniki na prihodnji seji višjega šol. sveta. Obljubil nam je tovariš-urednik sam in poznamo ga predobro, da nas ne vara!

Tečaj za srbohrvaščino.

Sedma številka »Učit. Tovariša« prinaša pod tem naslovom: »Kakor čitamo v peti številki »Učit. Tovariša«, so pričeli tekočega meseca tečaje za priučitev srbohrvaščine in je obisk teh tečajev za ljubljansko učiteljstvo celo obvezen.« In vprašuje: »Kako bo pa z nami, ki služujemo na deželi?« Dalje piše: »Ker je treba gledati, da se priučijo srbohrvaščine kolikor mogoče mnogo učiteljev, bi bilo dobro, da se priredi tak tečaj tudi za učitelje na

deželi. Sedaj to ni mogoče, pač pa o velikih počitnicah v Ljubljani. Zdi se mi, da je tovariš, ki piše te stavke, Ljubljancan, služujoč kje na kmetih. Ne rečem, da bi nam v počitnicah manjkalo stanovanj v Ljubljani. Ali eno je, da trpi mesto pomanjkanje na živilih. In v Ljubljano bi moralo učiteljstvo stradati? — Če je že tako, da moramo stradati, stradajmo rajši v Srbiji! Naj učiteljstvo združi s tem teoretičnim tečajem potovanje po Srbiji, da ima priliko izobraziti se ne samo teoretično, ampak tudi praktično. — Kaj pa nešteto drugih duševnih užtkov, ki bi jih imelo učiteljstvo poleg vsega tega?

Naročajte in širite naš list.

Iz Jugoslavije.

— **Naredbo o novih prejemkih učiteljstva** priobčujemo v današnji številki. Naredba je po veliki večini delo gospoda referenta dr. Fr. Skaberneta, ki se je s posebno vnamo lotil naloge in jo izvršil na podlagi bogatih svojih izkušenj. Ne uganjamo nobenega osebnega kulta, ako to resnico javno poudarjamo. Kolika razlika med prej in sedaj, ko sedi v tako važnem uradu učiteljstvu naklonjen mož.

— **Višji šolski svet.** Prihodnja seja višjega šolskega sveta bo v četrtek, dne 27. t. m.

— **Učiteljski srbohrvaški tečaji v Ljubljani** so začeli z rednim delovanjem v sredo, dne 19. t. m.

— **»Sveta vojska.«** Deželna vlada je dovolila protialkoholni zvezi »Sveta vojska« kredita letnih 7000 K v pokritje režijskih stroškov. V odboru bodo poslej zastopane vse tri slovenske stranke. Deželna vlada prevzame protektorat nad to organizacijo.

— **Šolske in osebne vesti.** Višji šolski svet v Ljubljani je izpremenil v Celju: A. mestno nemško deško petrazrednico s 5 vzporednicami v petrazrednico s temeljnimi slovenskimi razredi in s štirimi vzporednicami; B. mestno nemško deklško petrazrednico v petrazrednico s temeljnimi razredi in s štirimi nemškimi vzporednicami; C. nemško deško meščansko šolo v meščansko šolo s temeljnimi slovenskimi razredi in z nemškimi vzporednicami; C. nemško deklško meščansko šolo v meščansko šolo s temeljnimi slovenskimi razredi in z nemškimi vzporednicami. Pri tej priliki se odstavljajo od službe: A. Na mestni deški petrazrednici: 1. Leder Fr., nadučitelj; 2. Porsche Ferdinand, učitelj; 3. Griendl Jožef, učitelj; 4. Lobenwein Maks, učitelj; 5. Jansky Artur, učitelj. — B. Na mestni deklški petrazrednici: 6. Groller Benedikt, nadučitelj; 7. Globotschnig Zofija, učiteljica; 8. Kremmer Hermina, učiteljica; 10. Ureutz Augusta, učiteljica. — C. Na deški meščanski šoli: 11. Eberhardt Karel, ravnatelj; 12. Baumgart Leo, strokovni učitelj. — C. Na deklški meščanski šoli: 13. Praschak Otmar, ravnatelj; 14. Preamschak Melanija, strokovna učiteljica; 15. Wendler Alfred, strokovni učitelj. — Začasno se nameščajo v Celju: A. Na mestni deški petrazrednici: 16. Bizjak Josip, nadučitelj na šoli v Bočni, za nadučitelja; 17. Wudler Maks, učitelj na okoliški šoli na Laškem, za učitelja; 18. Drnovšek Fran, učitelj v Sevnici, za učitelja; 19. Pestevšek Rihard, učitelj na Vranskem, za učitelja; 20. Roza Knezova, časna učiteljica pri Sv. Bolfanku na Kog. zdaj v Celju, za učiteljico; 22. Olga Sirca, časna učiteljica v St. Petru v Sav. dolini. — B. Na mestni deklški petrazrednici: 24. Barbara Zupanekova, učiteljica v Teharjih, za učiteljico; 25. Ema Lilekova, učiteljica v Gotovljah, za učiteljico; 26. Frančiška Levstikova, učiteljica v St. Jurju ob Taboru, za učiteljico; 27. Josipina Bizjakova, učiteljica v Bočni, za učiteljico; 28. Frančiška Pristovškova, učiteljica v St. Janžu na Vinski gori, za učiteljico; 29. Marija Pučeva, učiteljica v Smartnem na Paki, za učiteljico. — C. Na deški meščanski šoli: 30. Serajnik Beno, ravnatelj na meščanski šoli v Zalcu, za ravnatelja; 31. Silih Gustav, učitelj v St. Pavlu pri Preboldu, za strokovnega učitelja; 32. Hribernik Franc, učitelj v Mozirju, za časnega strokovnega učitelja; 33. Kranjc Franc, učitelj na celjski okoliški šoli, za časnega strokovnega učitelja. — C. Na deklški meščanski šoli: 34. Brinar Josip, ravnatelj meščanske šole v Postojni, za ravnatelja; 35. Ana Zupančičeva, učiteljica v Brucku ob Muri, za strokovno učiteljico; 36. Mila Plohlova, strokovna učiteljica na Dunaju, II., Vorganstrasse Nr. 132/24, za strokovno učiteljico; 37. Sentjerc Ferdinand, učitelj na celjski okoliški šoli, za strokovnega učitelja; 38. Vovk Milan, voditelj mestne šole Gropada v Trstu, zdaj v Klanju pri Kranju, za časnega strokovnega učitelja; 39. Eliza Proftova, učiteljica v Celju, za strokovno učiteljico. — Višji šolski svet v Ljubljani je odslovil od službe Franca

Klôckla, šolskega voditelja pri Sv. Jerneju nad Muto, ter tja namestil Ivana Verbiča. — Višji šolski svet v Ljubljani je premestil službenim potom učitelja Ivana Pišla iz Sevnice na dvorazrednico v Soboti. — Višji šolski svet v Ljubljani je premestil iz službenih ozirov učitelja Miroslava Lešnika od St. Vida pri Ptuj na petrazrednico v Marbek. — Višji šolski svet v Ljubljani je odstavil Marijo Anoschkovo, učiteljico pri Sv. Petru blizu Radgone.

— **Kaj pa schulvereinske šole?** »Slovenec« piše: Morali bi jih čisto preprosto zaseči, in sicer brez vsake odškodnine. Kako je mogoče zagovarjati to? V teh šolah je doživljal naš narod največje žaljenje, najhujše, najzavratnejše preganjanje. V teh poslopih je vojeval nemški narod zoper naš narod najžalostnejši boj. Našo deco so nam odtuževali z brezobzirnostjo, ki jo je zmogel samo brutalni način nemškega obmejnega, germanizatoričnega boja. V teh šolah so vzgajali najhujše poturice, najzagrizenejše sovražnike našega imena, najboljšje zidarje nemškega mostu do Adrije. Zato bi morali ob proglasitvi naše svobode postopati z njimi, kot ravna z imetjem onega, ki je svobodni najhujši sovražnik. Ne pa, da se sedaj še pogajamo prav ponižno, da vprašujemo, ali je »Schulverein« pripravljen prodati ta poslopja. Ko sem slišal o tem pogajanju in sem nekemu gospodu povedal svoje mnenje, mi je odgovoril tako-le: Zakona o razlastitvi še ni, o nedotakljivosti posesti še vedno velja stari avstrijski zakon. Kaj se to pravi? Saj tu vendar ne gre za posest poštenega posestnika. Nasprotno! Tu gre za posest političnega zločinca, najhujšega sovražnika našega imena in slovenskega čustvovanja, ki mu moramo zaseči njegova bojna sredstva. Zasega teh poslopij je naša narodna dolžnost. Vsa poslopja, vse imetje »Schulvereina« naj postane državna last — brez odškodnine. Če število nemški otrok zadosti ukrepa višjega šolskega sveta, naj se dovoli v njih pouk. V krajih pa, kjer število nemških otrok ne dosega predpisanega števila, se dajo ta poslopja na razpolago občini, ki naj ukrene z njimi kakor potrebno. Ravno tako naj se postopa z »Südmarko«.

— **Iz Prevalj nam pišejo:** V Prevaljah je brezredna ljudska šola z dvema ekspoziturama na Fari in v Lešah. Na vseh treh šolah je tačas 484 učencev, od teh 452 Slovencev, 30 Nemcev in 2 Italijani. Vkljub temu je bilo do sedaj na teh šolah nastavljenih 10 nemških učnih oseb, od katerih sta le eden učitelj in edna učiteljica za silo znala slovenski. Sedaj so te učne osebe izmenjane s slov. učiteljstvom. Dasi so skoro vsi učenci sami Slovenci, je pouk vendar težaven, ker so do sedaj pisali učenci slovensko z nemškimi črkami. Četudi je začetek v takih razmerah za učitelja in za učenca težaven, vendar otroci kažejo veselje do učenja in bi bil uspeh popolnejši, ako bi starši svoje otroke bodrili k marljivemu učenju. — Je pa še nekaj takih Nemcev tu, ki hočejo razširjati zli nemški duh. Omalovažujejo sedanjí preobrat v šolah ter škodijo s tem ugledu slov. učiteljstva in vzgoji lastnim otrokom. — Pred par dnevi je dobil tu živeči žel. uradnik v p. bivši nadporočnik Müller od razrednice slov. opomin, naj doma opozori, oz. kaznuje svojega otroka, ki je v šoli neposlušen in nemiren, dasi bi sicer lahko bil dober učenec. Ta nemški prihodnik pa ni storil svoje očetovske dolžnosti napram lastnemu otroku, temveč se je razljutil nad šolskim vodstvom ter slovenski opomin vrnil z opombo: »Zuschriften in einer mir fremden Sprache wandern das nächste mal in den Papierkorb«. — Ako si posamezni Nemci v Jugoslaviji upajo na uraden dopis javno tako odgovarjati, je naravno, da učiteljstvo ne bo v njih dobilo zaželjene podpore pri vzgoji njih otrok. Taki brezposelni hujskači, ki sicer mrzijo Jugoslavijo, ki jim pa izvrstno diši naša prehrana, še vedno stanujejo po naši dolini, medtem ko mora naše učiteljstvo zaradi pomanjkanja stanovanj v najprimivnejših prostorih po gostilnicah za drag denar stanovati. Ako bi si Slovenec dovolil v slovenski tak odgovor na uraden opomin v Nemški Avstriji ali na Madžarskem, bi dobil takoj zasluzeno plačilo. Milo za drago tiče tudi onim tujcem v Prevaljah, ki sovražijo in žalijo naš uradni jezik!

— **Iz črnomaljskega okraja nam pišejo:** Pri zadnji razdelitvi učiteljske aprovizacije v črnomaljskem okraju so je bili deležni samo učitelji (odnosno učiteljice), dočim so bile soproge in otroci popolnoma na prezrti. — Prosimo pojasnila, kam sodijo učiteljske družine, ako ne k učiteljski aprovizaciji? Pri uradniških aprovizacijah se štejejo vsi člani družine. Čemu pri nas izjema? (Op. uredn.: Učiteljske družine se vsekakor štejejo k učiteljski aprovizaciji. Tako je n. pr. v Ljubljani, pa tudi drugod ne bo drugače. Ker morajo jesti tudi učiteljske žene in otroci, jim mora pre-

skrbjevati živila učiteljska aprovizacija. Drugega pripomočka ni.)

— **»Društvo belgrajske šolske omladine.«** V Belgradu so osnovali društvo pod tem imenom; smoter mu je organizirati delo omladine na kulturnem in umetniškem polju, pa tudi na polju športov. To društvo je asimiliralo v sebi vsa nekdanja dijaška združenja. Člani so študenti, dijaki višjih razredov srednjih šol in dijaki umetniških šol. Društvo deluje v sporazumu z ostalimi sličnimi društvi v Jugoslaviji. Naslov društva je: Belgrad, Kralja Milana ulica št. 92.

— **Čipkarske tečaje in njih učiteljstvo** kakor tudi pletarske tečaje in njih učiteljstvo na slovenskem ozemlju (tudi na zasedenem) je deželna vlada prevzela v svojo oskrbo. Učiteljstvo je začasno uvrstila v status Ljubljanske državne obrtne šole, ki je obenem prevzela vrhovno vodstvo čipkarskih in pletarskih tečajev. Plače učiteljstva so nakazane pri ravnateljstvu državne obrtne šole, in sicer od onega dne dalje, s katerim je bila plača od bivše Avstrije ustavljena.

— **Črne koze na Vinici v Beli Krajini.** Ker so se na Vinici v Beli Krajini pojavile črne koze, so šolo dne 6. t. m. zatvorili.

Srednješolske vesti.

Osebnosti. Licejskim učiteljicam Fridi Ključevi, Mariji Wirglerjevi, Mariji Wessnerjevi in Albini Ramovševi v Ljubljani je podelil poverjenik za uk in bogočastje naslov profesorice.

Preureditev proforskih plač. Po novi regulaciji učiteljskih plač dosežejo tudi učitelji na meščanskih šolah prejemke VII. činovnega razreda državnih uradnikov, torej iste najvišje dohodke, ki so jih dosegli dosedaj učitelji na srednjih šolah in učiteljicah, razen nekaterih ravnateljev. Komisija za enotno ureditev uradniškega vprašanja je, upoštevajoč želje stanovske organizacije srednješolskih učiteljev, izdelala načrt neredbe o delni preureditvi službenih prejemkov učiteljstva na državnih srednjih šolah in učiteljicah. Po tej naredbi se pomaknejo vsi glavni učitelji in vse glavne učiteljice na učiteljicah v VII. čin. razred, ko dobe tretjo petletnico, in v VI. činovni razred, ko dobe peto petletnico. Za povišanje v višji činovni razred se zahteva zadovoljivo službovanje v zadnjem petletju, ko dosežejo navedeni učitelji, oziroma učiteljice 29. službeno leto, dobe osebno doklado letnih 600 K, ki se šteje v pokojnino. Ravnatelj srednjih šol in učiteljic se uvrste takoj pri imenovanju v VI. činovni razred. Maksimalna doba v kateri mora vsak suplent postati definitiven, se skrajša od 8 let na 6 let. Nagrade za nadure se zvišajo za 100 odstotkov. Naredba obsega tudi določbe o plači suplentov, dalje posebne določbe o vadniških učiteljih in učiteljih glasbe in telovadbe. Ker zahteva naredba zvišanje državnih izdatkov, se pošlje s priporočilom finančnemu ministru v Belgrad v odobrenje.

Srednješolske organizacije — dovoljene na Hrvatskem. Sporazumno s poverjenikom za uk in bogočastje dr. Rojcem je dovolil v Zagrebu nadzornik srednjih šol dr. Bosanac, da se smejo srednješolske organizirati in prirejati shode.

Književnost in umetnost.

Spomina Ivana Cankarja (1876—1918). V prid Cankarjevemu spomeniku izdali njegovi prijatelji. Založila »Omladina«. Ljubljana 1919. Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 33. — Vsebinska: Oton Zupančič: Posmrtnica; dr. Ivan Lah: Nekrolog; Zofka Kveder-Demetrovičeva: Prigodom smrti; Oton Zupančič: Slovo ob rakvi; Alojz Kraigher: Ob sedmini; Djordje Cirić: U spomen Ivanu Cankaru; dr. J. Šlebinger: Cankarjevi spisi; aforizmi iz Cankarjevih spisov. — Dar prijateljev — spominščica na grob — odprta vrata v kraljestvo Cankarjeve umetnosti. —1.

Dr. R. Nachtigall: Južno-slovansko-italijansko sporno vprašanje v luči neklin znanstvenih podatkov. — Izdala in založila »Omladina« 1919. Tiskala Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 19. Cena 1 K. — Naš odlični znanstvenik, vseučiliški profesor dr. R. Nachtigall, dokazuje na temelju najzanesljivejših virov, da nimajo Italijani do našega, sedaj zasedenega ozemlja nobene pravice. Slovani tvorijo tod prvotnejše prebivalstvo, sedanji Italijani na naši zemlji pa niso potomci Staroromanov, nego so priseljenci, ki so se mnogo pozneje z nasiljem vrinili v naše narodno telo. Z jasno razpravo je pisatelj znanstveno dokazal, da nimajo italijanske aspiracije po našem ozemlju nikake opravičenosti. —1.

Narodna umetnost. Višji šolski svet v Ljubljani je izdal sledeči razpis: 1. Vsem okrajnim (mestnim) šolskim svetom,

2. ravnateljstvom vseh srednjih šol in učiteljskih v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani. Bivši deželni šol. svet v Ljubljani je pripravil z razpisom z dne 18. junija 1918, št. 3647, zbirko »Narodnih vezev in na Kranjskem« v rlo delo profesorja risanja na mestnem dekliskem liceju v Ljubljani, Alberta Siča, ki je izšlo v založbi knjižarne Ig. pl. Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani, ter to zbirko odobril kot pomožno knjigo za ženska ročna dela in 3. in 4. del tudi za prostoročno risanje na ljudskih in meščanskih šolah, na moških in ženskih učiteljskih ter na mestnem dekl. liceju v Ljubljani. —

Imenovani profesor je zbral tudi vzorce naših v in vezenin na starih kožuhih ter vzorce pirhov, ter jih namerava izdati v lastni založbi. —

Ker imajo vse te zbirke namen, domačo slovensko ornamentalno umetnost rešiti pozablenosti, ter jo na novo oživiti in uvesti v slov. umetne obrti, a tudi svetu pokazati kulturnost slovenskega naroda, in ker se naposled dajo uporabljati pri prostoročnem risanju na vseh ljudskih in srednjih šolah ter na učiteljskih, višji šolski svet znova najtopleje priporoča vsem ravnateljstvom srednjih šol in učiteljskih v območju Narodne vlade SHS v Ljubljani v nabavo za poedine šole kot kulturni prispevek in kot pripomoček za risanje, oziroma za ročna dela. —

Šestinsedemdesetletna zbirka »vezev in«, od katere sta že izšla I. in II. del (K 8.50 in K 7), stane okroglo 45 K, štiriindvajsetletna zbirka vzorcev na kožuhih bi utegnila stati 12 K, desetletna zbirka pirhov pa okroglo 5 K. —

Ker namerava, kakor rečeno, profesor Sič izdati zadnji dve zbirki v lastni založbi in bi mogel to storiti le tedaj, ako dobi zagotovilo, da si naroče ti dve zbirki vse slovenske šole, se priporoča, naj se obrnejo vsa ravnateljstva in vodstva naravnost na profesorja Alberta Siča ter naroče pri njem ti zbirki. — Pristavek ad 1): O tem se obvestijo vsi okrajni (mestni) šolski sveti z naročilom, da naj opozore vsa vodstva (ravnateljstva) podrejenih ljudskih (meščanskih) šol na vse zbirke ter jim zlasti priporočajo naročitev zadnjih dveh zbirk pri profesorju Albertu Siču. — Pričakujemo za trdno, da ne bo šole, ki ne bi upoštevala tega razpisa. Naša dolžnost pa je tudi, da pridejo vse te zbirke med narod, ki so mu namenjene, zato priporočajmo, da si jih naroče tudi privatniki, zlasti žene in dekleta. Da je nabava lažja, si more vsakdo naročiti vsa ta dela tako, da dobiva na mesec po dva zvezka po 2 K.

Der Mord von Sarajevo und Tiszas Schuld an dem Weltkrieg. Spisal dr. J. A. Žibert. Umor v Sarajevu. (Dostavki h gorenji brošuri). Spisal I. Dolenc. — Dve velezanimivi in pa prav poučni brošuri, ki nam vsaj deloma razkrivata one dvorne intrige, katerih je moral biti naš pokojni habsburško-otariški dvor tako poln, da je slednjič moralo priti do katastrofe. Avtor dr. J. A. Žibert, po poklicu duhovnik in knjižničar na univerzi na Dunaju, je pač le malo posvetil v ono tajinstveno vprašanje, ki pretresa ves civilizovani svet, kdo je namreč zakrivil sedanji svetovni požar. —e-a.

Rezervni sklad Zaveze.

»Znamenja kažejo, da bo morala deputacija (učiteljska) v najkrajšem času na pot v Belgrad. Če pa bodo prispevki tako počasi kapali, ne bo citiranega sklepa mogoče izvršiti v tekočem letu. To bi bilo v nedogledno škodo vsemu učiteljsstvu. Več danes ne moremo povedati. Kdor se zaveda svojih dolžnosti — ta jih naj stori! Prosilni in opominjalni ne bomo nikogar, a tudi nihče ne bo smel krivde zvrčati na druge!« — Tako se glasi pripomnja k VIII. izkazu rezervnega sklada Zaveze v št. 6. »Uč. T.« — Vedno mi brni po ušesih, odkar sem jo prvič prečital. Čital sem jo večkrat, misleč in upajoč, da zasledim v njej vendarle kako mesto, ki mi razprši črnogledi pesimizem, ki mi je zazijal nasproti ob prvem nje čitanju. Zaman! Čim večkrat čitam omenjeno pripombo, tem bolj črna in tem temnejša vstaja pred menoj naša prihodnost za slučaj, da bi ne mogla naša deputacija izvršiti svoje misije o pravem času bodisi iz tega ali onega vzroka. Naj žalostneje izpričujevale naše stanovske zavedenosti pa bi tvoril vzrok: pomanjkanje gnotnih sredstev, ki bi ga zakrivilo oni pripadniki našega stanu, ki jim je celo znesek borih 5 K prevelik, da bi ga žrtvovali v dosega neprecenljivih skupnih naših stanovskih in šolskih koristih. Mar mislite prizadeti, da je z zadnjo regulacijo naših plač res že vse doseženo, kar nam pripada po pravici in pravih demokratizma? Kaj še! To je šele prvi klin na lestvi do naših vsestranskih pravic, gnotnih in pravnih. Mnenja sem, kakor tovariš urednik, da namreč: »Več danes ne moremo po-

vedati!« Sicer pa je pokazal »Uč. Tov.« v zadnjem času na to in ono izmed kričečih razmer z ozirom na naš stan in šolstvo takorekoč s prstom. Vas li vse to nič ne dirne?!

Da se z opustitvijo nameravane deputacije nepregledna škoda našemu stanu prepreči, naj si Zaveza izposodi potrebno vsoto, s pomočjo katere naj pošlje učiteljsko deputacijo v Belgrad o pravem času, da se ne bo kaj zamudilo. V ta namen izposojeni znesek naj se v povračilo razdeli na učiteljstvo, včlanjeno v Zavezi, odračunši seveda že v to svrhu vplačano vsoto in prispevajoče člane. V smislu tozadevnega sklepa upravnega odbora Zaveze z dne 27. decembra 1918 je v vplačilo tega organizacijskega davka vsak član Zaveze tako obvezan kot vplačevanja udnine. Naj se torej imenuje »organizacijski davek«, ne pa »prostovoljni organizacijski davek«. —

Fr. Zupančič.

Za rezervni sklad Zaveze.

Prostovoljni organizacijski davek.

(Sklep upravnega odbora Zaveze z dne 27. dec. 1918)

X. izkaz.

Učiteljstvo na Ciril-Methodovih šolah in na bivši pripravnici v Trstu 540 K, in sicer po 20 K: Gangl E. in Pretnar Miroslav; po 10 K: Čeh Egidij, Čok Andrej, Dimnik Ivan, Dimnik Slavoj, Katnik Valentin, Kos Fran, Mahkota Karel, Mariček Fran, Petrovec Ciril, Ribičič Josip, Šeme Anton, Škabar Matija, Vrščaj Ivan, Vouk Anton, Tavčar Ivan; Marija Arriglerjeva, Nikolina Carcovičeva, Antonija Cerarjeva, Ana Črnagojeva, Valerija Čučkova, Josipina Delkinova, Marija Dolenčeva, Vida Krsnikova-Dimnikova, Mira Engelmanova, Roža Golijeve, Olga Goljevščkova, Ana Gantarjeva, Pavla Hočevarjeva, Amalija Hartmanova, Marija Herenova, Eleonora Berkočeva, Marija Kmetova, Helena Kraigherjeva, Albina Lahova, Ivanka Mahničeva, Dana Nagujeva, Milena Perhavčeva, Ljudmila Pirjevčeva, Ljudmila Plaparjeva, Roža Ribičičeva, Milena Rohrmanova, Hermina Slekovčeva, Ana Švagljeva, Ljudmila Urhova, Dora Vinškova, Nada Vinškova, Olga Vrbičeva, Vida Vrtovčeva, Ema Zamejčeva, Elizabeta Žgurjeva. — Po 30 K: Vrbič Mihajl — (Čestitamo k tridesetletnici poroke!); Kosec Miško — Bučka. Po 20 K: Učiteljstvo v Slivnici pri Mariboru. Po 10 K: Režek Juraj — Ljubljana; Lunaček Aleksander, Brezovar Matija, Marija Brolihova — St. Rupert na Dolenskem; Bertonec Josip — Kovor pri Trziču; Franica Bezeljakova, Bezeljak Ivan — Žalna; Rošker Fran, Marija Arnuševa — Trbonje p. Vuzenica; Kopal Josip — Grahovo pri Cerknici; Korbar Avgust — Preserje pri Ljubljani; Jezeršek J. — Križe pri Trziču; Mikolič Ljudvik, Ljudmila Bukovičeva — Črnomelj. Po 6 K: Lea Rottova — Jurklošter pri Laškem. Po 5 K: Anica Čopova — Žirovnica; M. Potočnikova — Breznica; Hvala Karmen — St. Rupert na Dolenj.; Rape Andrej — Ljubljana; Marijana Sirkova, Andja Misljeva, Ela Kosmačeva — Grahovo pri Cerknici. — Današnji izkaz 801 K. Prej izkazanih 1735 K. Skupaj 2536 K.

Ivan Petrič,
Ljubljana — Sp. Šiška.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Naročniki pošiljajo zadnji čas razna poročila, vprašanja, reklamacije i. dr. in nakazujejo denar, namenjen v razne svrhe (konvikt, rez. sklad i. dr.) enkrat na uredništvo, drugič na upravnništvo ali celo Učiteljski tiskarni. S takim zmedenim postopanjem povzročajo le nepotrebne pisarije, pota in vknjiževanja. — Upravnništvo ima opravka le z izpremembami v naslovu — ki naj se pa takoj in točno podajajo! — reklamacijami in prejema edino le naročnino za »Učit. Tovariša«. — Naslov upravnništva stoji na čelu lista. — Kdor ima kako željo glede premembe naslova (služb. mesta, pošte), naj jo nemudoma naznani upravništvu, ki prireja nove naslove za tisk!

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Pokojnina: 1. V današnji številki objavljamo naredbo, ki odgovarja na Vaše vprašanje. Izračunajte sami! 2. Ne!

V. J., poštni pečat Mozirje: Na anonimne stvari se ne oziramo. Sicer pa — berite in sodite!

Izdajatelj in odgovorni urednik:
Fran Marolt.

Last in založba »Zaveze jugoslovanskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Ne pozabite na rezervni sklad Zaveze!

Izšel je četrti zvezek

Ganglovih Zbranih spisov za mladino.

VSEBINA: 1. Fantje od fare. — 2. Z doma. — 3. Bolnica. — 4. Generalček. — 5. Čestitka. — 6. Zadnja pot. — 7. Najboljše zdravilo. — 8. Stric iz Amerike. - -

Cena vezanemu in ilustrir. zvezku (100 str.) po 4 50 K.

Naročila sprejema

Učiteljska tiskarna, Franciškanska ulica 6.

Štev. 69.

Razpis učiteljske službe.

Sv. Peter tik Radgone, šolski okraj Gornja Radgona, šestrazredna ljudska šola z 1 vzporednico k 6. razredu; služba stalnega učitelja ali učiteljice.

Prošnje je vlagati do 31. sušca 1919 na krajni šolski svet pri Sv. Petru tik Radgone, pošta Radgona.

Okrajni šolski svet Gor. Radgona,
dne 13. svečna 1919.

Predsednik: Dr. Vavpotič s. r.

Štev. 156.

Razpis učnih mest v polit. okraju Celje.

I. Šolski okraj Celje:

1. Na šestrazredni mešani ljudski šoli v Vojniku, II. plač. razr., mesto nadučitelja.

2. Na štirirazrednici v Novicerkvi, III. plač. razred, mesto učiteljice.

3. Na petrazrednici v Žalcu, III. plač. razred, mesto učiteljice.

II. Šolski okraj Gornjigrad:

1. Na enorazredni ljudski šoli v Šmihelu, II. plač. razred, mesto učitelja-voditelja.

2. Na štirirazrednici na Rečici, II. plač. razred, mesto učitelja.

III. Šolski okraj Laško:

1. Na enorazredni ljudski šoli v Henini pri Jurkloštru, II. plač. razr., mesto učitelja-voditelja.

2. Na petrazredni dekliški ljudski šoli v Hrastniku, II. plač. razred, dve mesti učiteljice.

3. Na dvorazrednici pri Sv. Marjeti pri Rimskih toplicah, II. plač. razr., mesto nadučitelja.

4. Na šestrazredni dekliški ljudski šoli v Trbovljah-Vode, mesto učiteljice ženskih ročnih del.

Pravilno opremljene prošnje je vlagati predpisanim službenim potom do

dne 20. marca 1919

pri dotičnih krajnih šolskih svetih.

Celje, dne 15 februarja 1919.

Predsednik: Lukan s. r.

Naš denarni zavod. Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.**Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani**

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 31. januarja 1919 **K 20.304.69.**

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/26. do 1/26. ure popoldne.

Kupujem knjige

leposlovne in znanstvene vsebine:

Stritar, Trdina, Jurčič, Tavčar i. dr.

Ponudbe čimpreje: Pavel Koschior,

okr. šol. komisar v Velikoveu na Koroškem.

Najpripravnejša in najlepša darila za otroke

MLADINSKI SPISI,

ki jih je izdalo in založilo

„Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani“.

Cena vsaki knjigi, ki je lepo vezana in bogato ilustrirana, je s poštnino vred le 3 K 30 vin.

„ZVONČEK“.

List s podobami za slovensko mladino.

:- :- Letniki od XVII. do XIX. :- :-

V navadni vezbi 10 K, elegantno vezan 13 K.

Vsi ti spisi se naročajo v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani in v vsaki knjigotržnici.

Vsakega državljana kraljevine SHS dolžnost je, da se zanima za javna vprašanja Demokratsko glasilo za ku_turo, politiko, gospodarstvo in socialna vprašanja je polmesečni

RAZMAH

Ta revija začne izhajati v februarju in bo prinašala prispevke najboljših sil mlade jugoslovanske demokratske generacije.

Zaradi draginje papirja in visokih tiskarskih stroškov bomo tiskali le toliko izvodov „RAZMAHA“, kolikor bo priglasenih naročnikov. Zato prosimo, da se naročniki brez odloga oglasijo. Kot polmesečnik bo stal „RAZMAH“ do konca tekočega leta 25 K.

Naročila sprejema Tiskovna zadruga v Ljubljani, Sodna ulica št. 6.

„CROATIA“ zavarovalna zadruga v Zagrebu
ustanovljena leta 1884.

sprejema pod najugodnejšimi pogoji in najmodernejšimi tarifi ponudbe na zavarovanje proti škodi po ognju in strelu ter razbitju steklenih šip, zavarovanja na doživetje in smrt, kakor tudi zavarovanja proti vltomu in telesnim nezgodam.

Prospekti se pošiljajo brezplačno in poštne prosto.

Glavni zastopnik za Kranjsko, Štajersko in Koroško:

STANKO JESENKO

Ljubljana, Stari trg 11.

Uradne ure ob delavnikih od 8—12 dop. in od 2—6 pop.

Slovinci, podpirajmo domačo jugoslov. zavarovalnico!

Sposobni zastopniki se sprejmejo za vse kraje slovenske domovine.

Vse potrebne samoslovenske tiskovine

za srednje šole

po odobrenih vzorcih izidejo v naši zalogi.

Prijave na naročila sprejema

Učiteljska tiskarna v Ljubljani,

Franciškanska ulica št. 6.

Učiteljska tiskarna v Ljubljanireg. zadr. z omejeno zavezo **Franciškanska ulica št. 6**

se priporoča slavnim kraj. šolskim svetom in cenj. učiteljstvu v naročilo vseh uradnih šolskih tiskovin po najnovejših vzorcih. V zalogi ima vsakovrstne napise na lepenki, razne mladinske spise, vse poštno tiskovine za šol. uporabo itd. — Priporoča se v natisk uradnih kuvert in pisemskega papirja z napisom in sploh vseh v šol. stroko spadajočih tiskovin. V zalogi vedno: K. Wider, „MOJE PRVO BERILO“.